



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In qua tractatur de Virtute ac Sacrameto Pœnitentiæ

Bosco, Jean a

Lovanii, 1670

Sectio VII. De Reviviscentia meritorum per Pœnitentiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73393)

Cumque nulla sit ratio differendi illam remissionem, non dubito quin ante delationem ad locum Purgatorii remitteretur ei talis culpa venialis, absque tamen infusione novæ gratiæ, aut ulla diminutione peccatorum temporalium. Hæc sunt, quæ habuimus communicanda

Lectori de re adeo incerta; & nobis incognita, de remissione dico peccatorum venialium, sive in hac vita, sive post mortem. Restat ultimus effectus Pœnitentiæ, nempe reviviscencia meritum, de qua instituitur

SECTIO SEPTIMA.

De Reviviscencia meritorum per Pœnitentiam.

HAud rarò contingit, ut justus avertat se à justitia sua, & faciat iniquitatem; cum autem avertit se iustus à justitia sua, & fecerit iniquitates secundum omnes abominaciones, quas operari solet impius, numquid vivet? Omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur: in preparatione, quâ præparatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur. Ezech. 18. v. 24.

Omnes, inquam, iustitiae eius, id est, operum meritoria, quæ fuerunt exercita ab homine iusto, non recordabuntur ad præmium gratiæ, & gloriæ: quæ propterea vocantur opera mortificata, quoniam in principio viva fuerunt, nunc autem nullum vitæ effectum, neque præmii meritum habere possunt.

Secd. Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Ezech. 18. v. 23. Hinc sæpissimè evenit, ut impius avertat se ab impietate sua, quâ operatus est, & rursum faciat iudicium & justitiam. Cum autem avertit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam vivificabit. Ezech. 18. v. 27.

Numquid etiam vivificabit opera mortificata, Converterimini, ait ibidem Dominus v. 30. & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Et quamvis fortè hæc Scriptura nõ probet efficaciter intentum, ut in progressu apparebit, sit nihilominus

CONCLUSIO I.

Merita per peccatū mortificata, reviviscunt per Pœnitentiā; potius scilicet absolute non reviviscere.

Prima pars est communis Theologorum, quæ sine temeritate non potest negari, & probari solet primò ex Apost. Heb. 6. v. 9. & 10. Confidimus, inquit, de vobis dilectissimi meliora, & viciora alius: tamen ita loquimur. Non enim iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionem (id est, ut non remuneret opera vestra, & dilectionem) quantis ostendistis (id est, exhibuistis seu præstitistis) in nomine ipsius, qui ministras sanctus, & ministras, indigentibus videlicet Christianis necessaria subministrando, seu in necessitatibus adjuvando.

Et quamvis hic locus ab aliquibus explicetur de bonis operibus, non intruptis per

peccatum; ab aliis autem de bonis operibus in peccato factis; equidem probabilis à plerisque intelligitur, vel de solis operibus bonis, mortificatis per peccatum; vel generaliter de omnibus operibus bonis in gratia factis, sive adhuc vivis, sive jam per peccatum interruptis; loquitur enim ibi Apostolus generaliter cum omnibus Hebræis; quorum licet magna pars cecidisset è gratia, non dubium tamen, quin adhuc multi starent in gratia, accepta per Baptismum. Ideoque facit illam distinctionem: Ministras, inquit, & ministras; Ministras quando adhuc eratis in gratia, à qua jam multi vestrum exciderunt; & ministras de præfenti, quando adhuc aliqui ex vobis sunt in gratia.

Alioquin si solum alloquitur lapsos post Baptismum, frustra est illa distinctio, cum præfens ipsorum ministerium nihil de condigno mereatur; adeoque non foret Deus iniustus, tamen illius oblivisceret, id est, tamen illud non remuneraret. Sin autem hæc verba dirigat ad solos Hebræos nondum lapsos, quis dubitare poterat, bona eorum opera esse in memoria Dei in ordine ad præmiandum; si de cadant in gratia?

Agit ergo & cum illis, qui antea in gratia bene operati fuerunt, quibus, ut reddat faciliorem Pœnitentiam, proponit redditum meritorum; agit etiam cum his, qui adhuc erant in innocentia; vel redierant ad gratiam, ut eos reddat alacriores & promptiores ad bona opera exercenda spe redditus meritorum, si fortè prolabantur, & iterum resurgant.

Huic explicationi per omnia consonat Concil. Trident. sess. 6. c. 16. quod sic incipit: Hæc igitur ratione iustificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino: non enim iniustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.

Ubi verba illa Apostoli, non proponit specialiter reparatis post lapsum, sed tam iis, quam aliis, qui acceptam gratiam perpetuo conservaverunt, proponit, inquam, tum ratione meritorum præcedentium fortè mortificatorum (alioquin frustra adderet: Sive amissam recuperaverint; quis enim dubitat eum, quod amissam gratiam recuperavit, esse capacem me-

Y riti

Verior illa relictus

quem amplexatur Conc. Triid

riti de præfenti ?) tum ratione meritorum vi-
vorum, tam præfentium, quàm præteritorum.

6. Alla pro-
baria ex
apost. ad
Gal. 3.

Probarur secundò Conclusio, & fortè effica-
ciùs, ex alio loco Apostoli, nimirum ad Gal. 3.
v. 4 ubi loquens de Galatis post Baptifmum
lapis (ù ostendunt verba illa v. 1. *O infensati Ga-
latæ, quis vos fascinavit non obedire veritati &c.*) ta-
men multa priùs passis, interrogat: *Tanta passi
estis sine causa? Si tamen sine causa.* Ostendens per
hanc adverbativam, adhuc in potestate eorum
esse, ut ea opera non sint infructuosa, si nimi-
rum per Pœnitentiã ad gratiam redire volue-
rint, eò quòd tunc priora opera revivifcant.

8. Hieron.

Ità perique explicant hunc locum cum D.
Hieronymo, qui ait: *Melius sic intelligi potest,
quòd primùm credentes Galata in crucifixum, & à
Iudæis, & à Gentilibus opprobria multa perpessi sint,
& persecutiones non minimas sustinuerint. Quas fru-
stra arguuntur perpessi, si à gratia Christi recedant,
propter quem tanta perpessi sunt. Simul & illa spes,
quòd quicumque ob Christi fidem laboraverit, & post-
ea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa
dicitur passus fuisse dum peccat, sic rursus non perdet
ea, si ad pristinam fidem, & ad antiquum studium re-
vertatur.*

7. Tertia pro-
batio ex
Ezech. 18.

Addunt aliqui tertiam probationem ex illo
Ezech. 18. v. 21. *Si impius egerit Pœnitentiam ab
omnibus peccatis suis, que operatus est, & custodierit
omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iusti-
tiam: vitâ vivet, & non morietur. Omnium iniqui-
tatum eius, quas operatus est, non recordabor: in in-
iustitia sua, quam operatus est, vivet. Et infra v. 30.
Convertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniqui-
tatis vestris; & non erit vobis in ruinam iniqui-
tas. Recordaretur autem Deus iniquitatum, & esset
eis in ruinam iniquitas, si propterea in æternum
privarentur à Deo effectu meritorum præcedentium.*

8. Hæc proba-
tio non
placet Ar-
riagæ pro-
pter duas
rationes.

Verùm ibi non agi de reditu meritorum,
videtur clarum Arriagæ hîc disp. 16. n. 3. Primo,
inquit, quia ibi non agitur de peccatore,
qui ante peccatum fuerat iustus, & postea se-
cundò redit ad Deum, sed absolutè de quolibet
peccatore, etiam qui antea semper fuerat
in peccatis, ubi sinè dubio non habet locum
reditus meritorum.

Secundò; quia eodem modo agit de iusto
cadente in peccatum, ac è contrario de peccatore
agente Pœnitentiam; ait enim: *Omnis
iustitia eius non recordabuntur, & tamen nemo di-
cit peccata redire; ergo neque vi eorum ver-
borum debet dici, merita redire.*

9. Arguitur
contra pri-
mam ratio-
nem.

Sed contra primum, secundùm te ibi agitur
absolutè de quolibet peccatore, etiam qui an-
tea semper fuerat in peccatis: ergo etiam agi-
tur de illo, qui ante peccatum fuerat iustus, ubi
sinè dubio habet locum reditus meritorum.

Responfo
ad 2.

Ad secundum dico; ex illo ad summum se-
quitur, quòd vi eorum verborum deberet dici,
peccata redire, nisi aliunde constaret de abso-
luta eorum remissione. Cùm ergo aliunde con-

stet de absoluta remissione peccatorum in ju-
stificatione, secùs de absoluto interitu, ut sic
loquar, meritorum per peccatum mortale, ex
subjecta materia colligitur diversitas, adeòque
vi eorum verborum bene dicitur, merita redire,
secùs peccata. Fateor interim, hanc proba-
tionem non convincere.

Quarta probatio desumitur ex Concil. Trid.
Sess. 6. c. 16. ibi: *Nihil ipsis iustificatis amplius de-
bitum esse credendum est, quò minus plene illis quidem operi-
bus, quæ in Deo sunt facta, divina legi pro huius vite
statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempo-
re, si tamen in gratia decesserint, consequendum,
verè promeruisse censentur.*

Idem statuit can. 32. *Si quis dixerit &c. ipsum
iustificatum bonis operibus, que ab eo per Dei gratiam,
& Iesu Christi meritum, cuius vivum meminitum est,
sunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam
æternam, & ipsum vitæ æternæ, si tamen in gratia
decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmen-
tum; anathema sit.*

Ubi generaliter loquitur de operibus in
Deo factis, cuiusmodi etiam simpliciter sunt
opera mortificata. Nec dixit Concilium; si
gratiam non interrupserint, sed, si tamen in gra-
tia decesserint; quod similiter locum habet in
meritis mortificatis: ergo hæc revivifcant ad
gloriam, & consecutionem gloriæ propter illa
donandæ: alioquin falsò dixisset Concilium:
Nihil amplius deesse.

Sed contrà, idem Concilium eadem Sess.
can. 26. decernit in hunc modum: *Si quis dixe-
rit, iustos non debere pro bonis operibus, que in Deo
sunt facta, expectare & sperare æternam retribu-
tionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi
meritum, si bene agendo, & divina mandata custo-
diendo usque in finem perseveraverint; anathema sit.*
Ubi requiritur perseverantia sinè interruptione
usque in finem.

Respondeo I. ibi quidem perseveranti in
gratia sinè interruptione usque in finem, pro-
mittitur æterna retributio; tamen minimè ne-
gatur id, quod nos dicimus, & alio loco à
Concilio dictum erat.

Respondeo II. perseverantia usque in finem
intelligitur hîc, gratia perseverans ab ultima
eius acceptione usque ad mortem: sic namque
dicitur Matth. 10. v. 22. *Qui perseveraverit usque
in finem hic salvus erit.* Quibus verbis non signifi-
ficatur gratia, numquam per peccatum amissa
seu interrupta, sed usque ad mortem conser-
vata, sive multò, sive paulò antè accepta fue-
rit. Ille ergo dicitur perseverare in gratia us-
que in finem, qui in gratia decedit, adeòque
nulla repugnantia inter canonem 26. & 32.
sed perfectè consonantia.

Sileo plurimas auctoritates Patrum, quas
pro communi doctrina adfert Vasquez 3. parti-
qu. 89. & apud ipsum videri possunt. Uni-
cam exscribo Felicis Papæ III. Epist. ad Aca-
tium Episcopum Constantinopolitanum
lapsum,

lupum, ibi: Vbi est frater Acari labor tuus, quo tyrannide heretica tempore defudasti? Patiens hoc damno conscientia tua eiusmodi perire mercedem? Quibus verbis ipsum hortatur ad correctionem & Pœnitentiam, aperte significans, per eam præmium priorum operum posse recuperari.

Cum ergo teneamus auctoritatem tum Scripturæ, tum Concilii Tridentini, tum Patrum, quæ maximè attendenda est in hac re, ut patebit ex dicendis; videamus si etiam ratione possit hæc res convinci, aut saltem probabiliter suaderi.

Scotus 4. dist. 22. q. unicâ: Verum peccata per Pœnitentiam dimissa, in recidivante redeant eadem numero? postquam n.6. cum communi Doctorum sententia, de qua nos infra, respondit non redire, objicit sibi ipsi: Bona, inquit, opera mortificata per peccatum mortale, post in resurgente à peccato reviviscunt, ut dicit Augustinus de Pœnit. dist. 2. & ponitur in lit. dist. 15. c. 4. Pium est credere, ut cum Dei gratia in homine destruxerit mala prima, etiam remuneret bona: & eam destruit, quod quam non invenit, diligit bonum, quod in illo plantavit.

Objicit II. Similiter se habent mala ad punitionem, & bona ad remunerationem; sed bona facta prius reviviscunt ad remunerationem: ergo & mala redeunt ad punitionem. Laborat autem in assignanda disparitate.

Et quidem n. 7. sic respondet: Dicitur modo, quod hæc est superabundans bonitas & misericordia divina: quia bona semper vivunt in eius acceptatione, bona, inquam, meritoria: & semper esse eis præmium retribuendum, nisi esset indignitas recipientis propter novam culpam: sed mala totaliter extinguuntur, ita quod nec in se, nec in intellectu, vel voluntate divinâ remanent in ordine ad vindictam.

Addit paucis interjectis: Et per istam viam esse ad propositum bonum exemplum Iuristarum, quod aliquid remanet aliquod ius, cui tamen non remanet, vel non competit actio propter aliquod impedimentum. Ita habent bona merita in acceptatione divina, mortificata tamen per peccatum mortale, remanet totum ius, quod correspondet illis meritis ad vitam æternam: sed non remanet actio, quamdiu ille est inimicus: & si perpetuo sit inimicus perpetuo cessat illa actio, cessante autem illâ inimicitia, contrariâ per novum peccatum mortale, non redit novum ius, sed competit actio secundum ius antiquum: in mortali autem remisso, nec ius remanet, nec actio, quia nec Deus habet ius vindicandi in ipsum, ita enim perfectè texit peccatum illius, & remisit, ut nec actio sibi remaneat ad vindicandum.

Ne autem quisquam putaret totam illam disparitatem fundatam in sola misericordia divina, occlusis subiungit: Quamvis hoc sit benedictum in commendationem misericordie divine; tamen potest aliquo modo reduci ad iustitiam hoc modo: Peccatum non remittitur, nisi ad minus debitum pœnæ æternæ commutetur in debitum pœ-

næ temporalis, quâ commutatione factâ, nunquam regulariter remittitur illa culpa, nisi illa pœna solvatur in se, vel in pœna æquivalenti: & per consequens remisso peccato mortali in se primo, & in pœna sua soluta, post nihil iuris remanet, per quod ab isto sit exigenda pœna aliqua pro illo peccato. Sed post meritum aliquod vitæ æternæ dignum, nunquam dignitas ista ad bonum æternum commutatur secundum iustitiam in bonum temporale: igitur nunquam expirat illud ius, quousque bonum æternum sit solutum; sed illud non solvitur in viatore dum est viator: ergo semper manet illud ius, tamen extinctum per peccatum mortale, quia tunc non competit sibi executio iuris sui.

Non est igitur simile de remuneratione meritum mortificatorum, & de reditu peccatorum remissorum; non solum propter Dei misericordiam, quod utique verum est: sed etiam propter istam iustitiam commutantem ibi æternum in temporale: non sic autem hic. Atque hæc de primo argumento.

Per idem, protequitur Doctor, patet ad secundum argumentum, quia non similiter se habent mala ad punitionem, & bona ad remunerationem; quoad hoc quod mala possunt puniri temporaliter & sufficienter, si pœna æterna sit commutata in temporalem; sed bona merita non possunt præmiari sufficienter per talem temporalem commutationem; nec per consequens, nisi ipsum præmium æternum in se sit collatum; quod nunquam fit viatori, & ideo semper remanet ius sibi saluum ad gloriam, quam acquisivi per illa merita. Hæc diffusius ex Scoto, quia subtilia & clara, quibus nihil habeo addendum.

Igitur reviviscencia opus est divinæ misericordie, non tantum quatenus Deus liberaliter tribuit auxilium efficax ad verè pœnitendum de peccato commisso, quod erat impedimentum remunerationis; sed etiam in quantum Deus voluit semper eis præmium retribuere, nisi adhuc indispositio recipientis propter novam culpam, quæ voluntas potuit abesse à Deo, quidquid dicat Vasquez 1. 2. disp. 22. l. c. 3. n. 17. ubi vocat utrumque principium Scoti absurdum, & illud de remissione peccatorum, non virtute & dignitate nativâ gratiæ & iustitiæ inherenti, sed favore Dei condonantis peccatum, & illud de acceptatione operum iusti ad vitam æternam, sine quâ acceptatione ex natura sua non essent digna & meritoria vitæ æternæ.

Sed mihi videtur potius absurdum, ad eum Creatorem nutui subijcere creaturæ, ut velit nolite teneatur dona sua, aliis multis titulis sibi debita, remunerare. Quomodo ergo verum erit, quod ait Cælestinus Papa in Epist. ad quosdam Galliarum Episcopos pro Prospero & Hilario de Gratia Dei c. 12. Tanta est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona? Quomodo subsister doctrina Concilii Trident. sess. 6. cap. 16. Bene operantibus usque in finem, & in Deo

16.

Responso ad 2. argumentum ex Scoto.

17.

Reviviscencia est opus divinæ misericordie.

Cælestinus Papa.

Conc. Trident.

sperantibus, proponenda est vita aeterna, & tamquam gratia filii Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda?

18. Quid Scotus intelligat per acceptationem Dei, quam affirmat necessarium ad rationem meriti condigni.

Quero enim, potuit Deus non promittere vitam aeternam bonis ipsorum operibus? Quis non affirmet? Alioquin quomodo misericorditer promissa? Quid si non promississet? Putas quia nihilominus reddenda foret? Quomodo ergo reddenda ex promissione, & non potius ex natura ipsorum operum? Et verò quid aliud Scotus intelligit per acceptationem Dei, quam affirmat necessariam ad formalem & completam rationem meriti condigni, quam huiusmodi promissionem?

Quid tibi videtur benigne Lector? Nonne si offerrem pretium condignum cum aliqua re emenda, v. g. equo, fieret mihi injuria, si res illa mihi non venderetur? Quis sapiens, & hoc affirmat? Et ratio est clara; quia praeter condignitatem inter datum, & acceptum, requiritur voluntas dandi, & acceptandi; potest autem quis citra omnem injuriam non acceptare pretium condignum, immo & superabundans, quod sibi offertur pro equo; si tamen velit acceptare, & contractum faciat, jam emptio & venditio erit ex omni rigore iustitiae.

19. Non tenentur Deus acceptare opera hominis iusti ad premium.

Atque simili modo se res habet in merito condigno gratiae & gloriae; opera bona hominis iustificati de se habent quamdam condignitatem ad illud premium, quam non habent opera bona hominis peccatoris; interim non tenetur Deus ea acceptare ad illud premium quod si tamen acceptare voluerit, & acceptaverit, erit illa acceptatio promissio gratiae & gloriae, pro pretio quodammodo condigno, & habebitur completa ratio meriti condigni, quae includit, secundum communem hominum conceptum, obligationem Dei ad premium reddendum. Quae amabo absurditas in illo principio sic intellecto?

S. Aug.

Uterius, S. August. Serm. 16. de Verb. Apost. c. 2. Debitor (inquit) nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Et in Psalm. 93. super ista verba: Numquid adheret tibi sedes iniquitatis &c. expendens illud Apost. 2. Cor. 4. v. 17. Momentaneum & leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternae gloriae pondus operatur in nobis, sic ait: Quanto labore digna est requies, quae non habet finem? Si verum vis comparare, & verum indicare, aeterna requies aeterno labore rectè emetur. Verum est, sed noli timere, misericors est Deus. Quasi diceret, labor iste brevis non esset condignum pretium, nisi divinam misericordiam acceptaretur. Acceptatur autem; quia, ut ibidem ait S. Doctor, si haberes aeternum laborem, numquam pervenires ad aeternam quietem.

Psalm. 93.

2. Cor. 4.

Sicut ergo divina misericordia est, quod

velit hominem pervenire ad aeternam quietem; ita divina misericordia est, quod acceptet temporalem laborem pro pretio quodammodo condigno aeternae quietis; temporalem, inquam, laborem; qui alioquin ex se non esset omnino commensuratus, Existimo, inquit, Apostolus Rom. 8. v. 18. quod non solum condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

Si haec dicta absurda non sunt, neque absurdum erit principium Scoti, qui 1. dist. 17. q. 3. n. 25. sic dicitur: Ratio meriti non habetur complete (loquitur de merito condigno) nisi habeatur ratio digni, vel dignè ordinatus ad premium, quod est beatitudo, & hoc dignè secundum iustitiam commutativam sive retributivam; sed quicumque actus ex solis intrinsicis agentis, non habet hunc ordinem; tunc enim Deus non potest ei, qui sic operatus est, non retribuere beatitudinem: nam iniquitatem sibi subtraheret: hoc autem est falsum; ergo talis ordo secundum iustitiam est ex sola voluntate divina gratiè ordinantis; & ita ratio meriti complete erit ex ordinatione voluntatis divinae illius actus ad premium.

Si dicas, quod tunc non est in potestate merentis mereri. Similiter quod principium erit Dei mereri, quam mei. Ad primum respondet Doctor, quod actus, qui est merendum, est in potestate mea, supposita influentia generalis, sed habeo usum liberi arbitrii, & gratiam: sed completio in ratione meriti, non est in potestate mea, nisi dispositivè; tamen sic dispositivè, quod ex dispositione divina, semper sequitur illud completivum ad agere meum, sicut semper sequitur animatio ad organizationem factam à causa naturali.

Per idem respondet ad 2. Quia licet principium, id est, ultimum & completivum in merito suo deo, non sequitur tamen, ergo Deus meretur; quia meritum est actus potentia libera, & secundum inclinationem gratiae elicitus acceptus deo, ut praemium beatitudinis, & ita mereri est sic agere: Deus autem non sic agit.

Si rursus objicias; actus ex natura sua meretur acceptari. Respondet Scotus: In hoc est ratio meriti secundum quid, quia non est ordinatio actus ad beatitudinem, ut ad premium iuste reddendum pro tali actu; & conceditur quod acceptatio ista passiva divina, non includitur in ratione meriti secundum quid: sicut non requiritur in ratione meriti de congruo, quomodo attritus meretur iustificari.

Et quod predictum est, est intelligendum de acceptatione aeterna, quae Deus ab aeterno providens donec actum ex talibus principiis eliciendum, voluit ipsam ordinatum ad premium; & ita actus voluntatis suae ordinando ipsam ad premium, voluit ipsam esse meritum, qui secundum se consideratus absque tali acceptatione divina, secundum strictam iustitiam non fuisset dignus tali premio ex intrinseca bonitate, quam haberet ex suis principiis.

Quod patet; semper enim premium est magis bonum merito, & iustitia stricta non reddat melius pro

pro minus bono: ideo bene dicitur, quod semper Deus premiat ultra meritum condignum, unversaliter quidem ultra dignitatem actus, qui est meritum, quia quod ille actus sit condignum meritum (id est, obligans Deum ad reddendum præmium) hoc est ultra naturam & bonitatem actus intrinsecam ex mera gratuita acceptatione divina. Hæc ille. Quæ an absurda sint, judicet æquus Lector.

De alio principio Scoti, scilicet de remissione peccatorum in justificatione per favorem Dei, satis egimus Sect. 5. Concl. 5. & sequentibus, videantur ibi dicta, & citius apparebit, neque illud esse absurdum; sed maxime consonum divinæ potentie, quæ summè libera est, & ideo sine evidenti ratione non est limitanda, ut hoc vel illud non possit, tamen vellet.

His itaque principiis retentis, dico contra Valquezium supra, Deum absolute potuisse impedire reviviscendum meritum. Sicut enim absolute potuit nolle acceptare opera nostra bona, etiam non interrupta, ad præmium æternum; pari jure potuit non acceptare opera mortificata, id est, absolute potuit ordinare, ut per peccatum superveniens, opera bona, prius meritoria gratiæ, & gloriæ æternæ, non dico, mortificarentur, sed planè destruerentur, sicut peccata destruantur per gratiam supervenientem. Nam qui potest omnem præmium negare simpliciter & absolute, multò magis potest aliquod concedere sub certa tantum conditione: ergo sub hac; si acceptam gratiam perpetuò conservaverint.

Interim si simpliciter voluit remunerare opera bona, facta in gratia, cum hac sola conditione, si homo in gratia decesserit, jam non solum ante interruptionem; sed etiam post interruptionem teneat ex quadam justitia ea remunerare, ad eòque reviviscendum, quamvis sit opus misericordie, in quantum potuit impediri à Deo, est tamen opus justitiæ, quatenus ex Dei acceptatione eandem vim habent opera bona post interruptionem, quam habuerunt ante interruptionem. Quam utique justitiam in remuneratione, satis insinuat Apostolus ad Hebr. 6. v. 10. Non enim iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri. Ubi juxta probabilem expositionem, de qua supra, agit de operibus mortificatis.

Nobiscum, ex parte saltem, sentit Lugo disp. 11. sect. 1. n. 12. dicens: Fatemur Deum potuisse non dare gloriam postea pro eis operibus per peccatum interruptis, & quoad hoc à libertate Dei pendere, quod detur præmium pro illis; sicut etiam pendet ab ejus libertate quod detur præmium pro meritis non interruptis: sed dubium, inquit, est, an sicut merita non interrupta ex natura rei exigunt præmium, ita merita interrupta, illud exigant ex natura rei, ita ut Deus ex natura rei non possit aliter facere, licet posset de potentia absoluta?

Respondet autem ad illud dubium I. potuisse Deum de potentia absoluta post primum peccatum privare hominem omni spe recuperandi priora merita. Probat; quia potuisset Deus condonare culpam, non condonando poenam æternam; ergo à fortiori posset condonare culpam, non condonando aliquam partem poenæ, qualis esse potuisset extinctio meritorum præcedentium; si Deus in poenam peccati ea extinxisset, ut videtur potuisse.

Respondet II. ex natura rei, & conformiter ad exigentiam gratiæ habitualis, eo ipso, quod homo redeat in Dei amicitiam, debent reviviscere merita priora sine ullo favore Dei superaddito, qui saltem non sit connaturaliter debitus ipsi justificationi. Probat; quia gratia habitualis ex se naturaliter est semen gloriæ, cum qua gloria non potest stare poena aliqua æterna, qualis esset privatio præmii meritorum præcedentium. Infigeretur enim propter peccatum præteritum jam remissum.

Porro cum gloria non posse stare poenam aliquam æternam, ex eo conatur persuadere, quod in gloriam nihil intrat coinquinatum, non solum debito culpæ, sed neq; etiam debito poenæ; neque enim ille locus est supplicii & punitiois, sed gaudii & præmii illi quem Deus actu punit, videtur aliquo modo odio habere, non odio inimicitie, sed odio justæ vindictæ; & dum punit, recordatur illius peccati: quod esset contra id, quod promissit, quod in quocumque die ingemiscat peccator, ejus peccati amplius non recordabitur. Ezech. 18. hoc est, non solum ad odium retinendum propter culpam, sed neque ad puniendum in æternum, ut explicat ibi Glossa.

Cum ergo gratia connaturaliter afferat seculum jus ad statum beatificum, cum quo ex natura rei non potest stare malum culpæ, vel poenæ; consequens est, quod gratia afferat etiam ex natura rei restitutionem meritorum, quæ si non restituerentur, daretur aliquod malum perpetuum poenæ. Hæc ex Lugone. Quæ, sicut supra notavi, ex parte saltem coincidunt cum nostra & Doctoris Subtilis sententia; in quantum videlicet Eminentissimus concedit merita potuisse non reviviscere, si Deo ita placuisset.

Ceterum quod addit, de facto ea reviviscere ex natura rei, & ad exigentiam gratiæ habitualis &c. nonnullis displicet, & merito; quia gloria non excludit, nisi poenam molestam & dolorosam, qualis hæc non esset; quia meritis ex natura rei, vel ex voluntate Dei extinctis, beatus careret illa parte gloriæ secundum rectam rationem, & rerum naturam, quam non posset non approbare, atque adeo non doleret de tali eventu, nec illi displicentiâ dolorosa displiceret; immo omnino placeret, & gauderet, quod eo modo glorificaretur.

Poruit Deus post primum peccatum privare hominem omni spe recuperandi priora merita.

25. Ex natura rei eo ipso quod homo redit in gratiam Dei priora merita reviviscunt.

Cum gloria non potest stare poena aliqua æterna.

26. Merita de facto reviviscere ex natura rei nonnullis merito displicet.



Disputatio
Arriaga.

caretur Deo. Ita Dicastillo disp. 2. n. 601. Arriaga autem disp. 16. n. 50. Beati, inquit, qui perfectissimè sunt conformes rationi, magis debent dolere, quòd commiserint offensam contra Deum, quàm quòd careant inferiori gloriâ in pœnam illius offensæ, sicut ergo dolorem de offensâ dicimus suspendi divinitus, idem possumus dicere de dolore ob amissam gloriam.

Adde, cum illis Beatis factum fuerit infinitum fere beneficium, eò quòd qui fuerant iuste promeriti pœnas æternas, & omnis gloriæ carentiam, à Deo tamen ad Pœnitentiã vocati sunt, & dimissa sint eis mortalia, condonata pœnâ æternâ; & è contrario beatitudo perpetua concessa, hujus beneficii summa æstimatio, meritò potest illis omnem omnino dolorem ex ulteriori gloriâ amissâ extinguere. Hæc ille.

27. Multi beati
carent multâ
gloriâ, quam
poterant habere
ex meritis
neglectis.

Et sanè non dubium, quin multi Beati careant multâ gloriâ, quam poterant habere ex meritis neglectis: sicut ergo illa carentia non repugnat ex natura rei cum statu beatifico gloriæ, ita neque repugnat privatio gloriæ, aliquando debita propter bona opera; amissâ autem per peccatum subsequens, supposito quòd Deus sic ordinasset.

Ut etiam hæc privatio stat cum perfecta amicitia Dei non minùs, quàm pœna temporalis Purgatorii; quæ dum infligitur homo à Deo amatur amore amicitia, & quidem tam multum, quàm amatur, dum actu non punitur; nisi velis debitum pœnæ maculare actu hominem; reddendo illum minùs amicum, minùs dignum amore Dei, quod est contra sensum communem. Ita Arriaga suprà n. 49.

28. Merita de
facto reviviscunt
ex quadam
eorum condignitate.

Quidquid ergo sit de illa connaturali exigentia, gratiæ habitualis, quæ non satis probatur, dico iterum, & persisto in eo, quod superius paucis verbis insinuavi; nempe merita de facto reviviscere, seu potius remunerari ex natura rei, intelligendo per naturam rei quendam condententiam, seu etiam condignitatem ipsorum meritorum; cum enim opera illa bona in Deo facta, semper sint ejusdem intrinsecæ bonitatis, sive ante peccatum, sive post peccatum commissum, & remissum; sicut ante peccatum movebant Deum, & digna quodammodo erant, quæ à Deo acceptarentur ad præmium gratiæ, & gloriæ æternæ; ita quoque post peccatum commissum & remissum, rursus apta sunt movere Deum, & quodammodo digna sunt, quæ à Deo acceptentur ad idem præmium gratiæ, & gloriæ.

29. Formæ morales
sunt merita,
cum semel
existerint, semper
deinde existunt.

Nam formæ morales (ut bene notat Arriaga disp. 16. nu. 45.) quales sunt merita, cum primùm semel existerint, semper deinde existunt moraliter, semper eodem modo Deum movent, ac si actu existerent, quia semper Deo placent: quòd enim inservire-

rim Deo; semper est ei gratum; ac proinde semper habent ea obsequia vim movendi, ut Deus det præmium illis proportionatum, nec ea vis censeatur moraliter extincta, nisi postquam est ei satisfactum per præmium: tunc enim etiamsi dureret complacentia Dei in illis operibus, motio tamen actualis ad dandum novum præmium jam cessat.

Cum ergo per adventum peccati, non tollatur ea complacentia Dei in illis operibus pro sua differentia temporis, & nondum sit eis datum præmium illud, ad quod habent condignitatem, adhuc habebunt suam vim motivam causativam moraliter volitionis Dei de danda gloria, quam non causabant præsentem peccato, quod eam causalitatem impediens; per hoc tamen vis in actu primo non fuit eis ablata; unde remoto impedimento, necessariò producitur seu causatur moraliter ea motio, hoc est, iterum inducunt Deum ut velit dare gloriam. Hæc tenet Arriaga.

Planè conformiter Scoto, & fortè ex Scoto, quamvis mutatis verbis, ut videatur novum aliquid invenisse, & proprium statueret, quod erat à parte rei alienum. Dico, fortè, quia duo bona ingenia facillè coincidunt: & expertus sum, me, licet tenuissimi ingenii, aliqua subinde scripsisse, quæ postea, tamen diversis verbis, in aliis Auctoribus invenirem priùs scripta. Hoc certum est, sæpiùs Scotum citari in his, quæ putantur reprehensione dignæ, quàm in illis, quæ meritò laudanda forent. Sed redeamus ad propositum.

Explico rem, inquit Arriaga suprà n. 46. instantiâ clarâ: Mandat mihi superior, ut faciam hanc, vel illam rem, mandatum illud movet me moraliter, etiam postquam physice extitit; occurrit interim impedimentum essentialiale, quòd minùs possim exequi rem præceptam; tunc quidem mandati vis suspenditur, cessat postea impedimentum, jam eo ipso redit vis motiva præcepti; quia non movet me ratione existentia suæ physice hic & nunc, sed ratione illius, quam olim habuit, quando fuit validum, & quia adhuc non est moraliter annullatum, sed purè purè est positum impedimentum pro executione. Hæc ille.

Cum ergo satis constet de reviviscencia meritorum, licet aliqua disputatio sit de modo, quo reviviscunt; queritur ulterius, an reviviscant in integrum, id est, ad omnem effectum gratiæ & gloriæ, quem habuissent, si per peccatum non fuissent mortificata. Pro resolutione ponitur

CONCLUSIO II.

Per Pœnitentiam recuperatur omnis gratia quomodolibet comparata, & competit actio secundum jus antiquum ad totam gloriam; ita quod pœnitens in eamdem, quam amiserrat hæreditatem, restituitur, & semper accipiat novum jus gloriæ, & majorem gratiam eâ, quam habuit ante lapsum.

Prænotandum duplici titulo competere homini jus ad gloriam, videlicet titulo hæreditatis, & titulo mercedis. Titulus hæreditatis fundatur in gratia justificante, per quam, ut ait Trident. sess. 6. cap. 7. Homo ex merito fit iustus, & ex inimico amicus, ut sit heres secundum spem vitæ æternæ. Titulus mercedis fundatur in bonis operibus ex gratia, & in gratia factis, suppositâ Dei promissione & pacto, ut docet idem Concilium eadem sess. c. 16. sibi: Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vitæ æternæ, & tamquam gratia filius Dei per Christum Jesum misericorditer promissa; & tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.

Quod autem isti tituli sint diversi; patet in parvulis, qui ratione gratiæ acceptæ in Baptismo, sibi vendicant jus ad vitam æternam, cum tamen sint incapaces alicujus operis meritorii.

Prænotandum II. hominem justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum fiunt; non solum mereri vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ consecutionem, atque gloriæ augmentum, verum etiam augmentum gratiæ, ut expressis terminis definit Tridentinum supra can. 32. Porro gratiam & gloriam esse effectus distinctos, nihil clarius, cum gratia sit quasi dispositio, immo, secundum Scotum, principium effectivum gloriæ, & conferatur hominibus adhuc in hac vita degentibus; gloria autem referretur retribuenda post hanc vitam.

His prænotatis, Dubitatur, an per Pœnitentiam recuperetur tota gratia prius habita, & per peccatum amissa, simulque totum jus; vel potius tota actio secundum jus antiquum ad vitam æternam, sive titulo hæreditatis, sive titulo mercedis.

Et quidem reperiuntur aliqui, qui existimant, merita non reviviscere, nisi ad præmium aliquod accidentale, v. g. speciale gaudium de

operibus mortificatis. Sed contrâ est, quod illud gaudium habebunt Beati de operibus bonis, etiam factis in statu peccati mortalis, id est, de operibus bonis mortuis, cum horum intuitu Deus dederit illis spiritum compunctionis, immo & primam gratiam justificantem, ut patet de contritione, quæ est meritum congruum justificationis, ut alibi explicavimus.

Deinde vita est ipsa substantia rei, non ali-quod solum accidens; ergo si merita reviviscunt, id est, recuperent vitam, indubiè reviviscant ad præmium substantiale; utique ad illud, quod antea ipsis debebatur, non autem, ut quidam volunt, ad illud, quod debetur meritis præsentibus, quasi duplici titulo conferendum: sic enim non plus haberet homo propter merita priora, quam si non fuissent; adeoque reviviscencia meritorum foret titulus sine re, aut solidâ consolatione fidelium, quibus unicus gradus gloriæ sine dubio est multo acceptabilior, mille titulis: nam quid refert, quod idem præmium mihi detur unico, vel duplici titulo?

Nonne conducere ad terrorem peccatoribus incutiendum, quod peccata sequentia deberent puniri eadem pœnâ peccatorum præcedentium, sine aliquo pœnæ augmento, solum pluribus titulis? Sanè riderent hujusmodi terricula. Ergo similiter reviviscencia meritorum, si nihil aliud est, quam retributio ejusdem præmii diversis titulis, jure à fidelibus rideretur, & quasi nihil despiceretur; cum tamen Apostolus eam proponat, ut fideles excitet ad Pœnitentiam, & ad exercitium bonorum operum.

Et alioquin possemus dicere, per primum opus solum dari determinatum gradum gloriæ; qui idem dabitur, sed diversis titulis, per omnia alia bona opera subsequencia, quod est absurdissimum.

Præterquam, quod aliàs inveteratus peccator, in fine vitæ per unicam, sed ferventem contritionem, justificatus, esset major in gloria, quam is, qui post vitam diu sanctissime tractam, semel lapsus, & cum minori contritione resurgens, moreretur; quod æquè absurdum videtur, & parum aurium offensivum.

Nec obstat, quod eadem corona data in certamine literario, est majus præmium, quam si daretur in certamine inferiori, aut sine ullis meritis; non obstat, inquam, quia hic non habet rationem præmii ipsa entitas coronæ secundum se; sed multo magis honor, & æstimatio hominum, quæ per illam coronam ostenditur de virtute illius, qui præmiatur; porro in Cælo, præmium substantiale non sumitur ex honore, vel fama extrinseca; sed ex fruitione Dei, quæ seipsâ beatificat hominem.

Itaque hæc fruitio propriè est vitæ æternæ, quam

merita solum reviviscere ad ali-quod præmium accidentale.

34. Ut & illa, que asserit, reviviscencia nihil aliud esse, quam retributio ejusdem præmii diversis titulis.

35. Obiectio solvitur

36.

Fructus Dei proprie est vita aeterna.

Merita reviviscunt ad totam gloriam

ergo etiam ad totam gratiam

37. Obiecto ex Scoto, propter quod aliqui negant merita reviviscere ad totam gratiam.

38. Responsio Scoti,

Merito quantumque remissio debetur premium essentiale

non tamen gratia sita danda

quam utique vitam aeternam, ejusque consecutionem, secundum Tridentinum sess. 6. c. 32. merentur opera bona hominis justificati, sub hac sola conditione, Si in gratia decesserit.

Ergo eadem, quae debebatur operibus ante interruptionem per peccatum, debetur post resurrectionem a peccato, & confertur post hanc vitam, si homo in gratia decesserit. Ubi enim jus non distinguit, nec nos distinguere debemus absque evidenti ratione, qualis nulla ab Adversariis adfertur.

Cumque Concilium eadem phrasi loquatur de augmento gratiae, videtur consequenter dicendum, quod sicut merita reviviscunt ad totam gloriam, ita etiam reviviscunt ad totam gratiam. Quae enim ratio disparitatis?

Quia, inquit, tunc omnis resurgens a peccato mortali, resurgeret in gratia maiori, quam fuit illa, ex qua cecidit; quia resurgeret in omnibus bonis, quae prius habuit iam vivificatis, & praeter hoc, in isto actu poenitentiae, per quem resurgit, & quem illis praeteritis superaddit, & ita in maiori gratia; quod videtur inconveniens; tum quia non omnis cadens, semper gravioris cadit, quam prius cecidit; nec igitur resurgens gravior resurgit, quam praesens; tum quia prima gratia potest esse maior, & minor, & per consequens minima: sed per poenitentiam acquiritur prima gratia: ergo possibile est aliquando primam gratiam recuperatam per poenitentiam esse minimam. Puta, quia gratia infunditur secundum propriam cujusque dispositionem; illa autem poenitentia potest esse minima dispositio. Ita sibi obicit Scotus 4. dist. 22. q. 1. n. 9.

Atque hoc est fundamentum aliquorum Doctorum, propter quod negant merita reviviscere ad totam gratiam deperditam; quia videlicet gratia infunditur juxta dispositionem praesentem subiecti, & subinde dispositio praesens non sufficit ad infusionem totius gratiae amissae.

Sed numquid Scotus inter illos Doctores? Nonnulli affirmant; nam verbis mox citatis illic subtextit: Ad hoc dico, quod non est idem habere plura merita in acceptatione divina, reservata in ordine ad premium (vita aeternae) pro eis reddendum, & habere maiorem gratiam intensivè. Univerfaliter enim cuicumque merito debetur non tantum aliquod premium accidentale, sed etiam premium essentiale. Patet; quia si quis istud solum haberet sine omni alio merito beatificaretur, non praesens in illo gradu, in quo propter gratiam solum sine meritis beatificaretur; sicut parvulus nunc baptizatus; gloria enim cuicumque habentis meritum proprium, excedit gloriam tali; ergo quodcumque meritum sequens alia merita iam habita, requirit proprium gradum gloriae essentialis sibi correspondentem; nec tamen per quodcumque meritum augetur statim gratia; nec habens plura merita est semper in maiori gratia. Si igitur sufficiat sola gratia ad aliquam gloriam, tamen meritis correspondet aliquis

gradus gloriae saltem, licet maiori gratia sine meritis, correspondeat maior gloria, quam minori gratia: tamen in quocumque gradu eodem ponatur gratia merito adiuncto, licet per illud non statim intendatur gratia, tamen correspondet sibi gradus gloriae ultra illum gradum, qui responderet praesens illi gratia.

Per hoc dico ad argumentum, quod resurgens plura merita habet in acceptatione Dei, quam habuit quando cecidit, & per consequens ad maiorem gloriam ex ea parte ordinatur; sed non oportet eam in maiori gratia resurgere, quia secundum eius dispositionem in detestando peccatum commissum intendere, vel remittere, datur sibi nunc maior, vel minor gratia. Huc usque Doct. Subi.

Et continuo sibi obicit dicens: Sed contra, quia tunc reportaret commodum de lapsu suo; quia resurgit dignior premio in Dei acceptatione. Item responso data videtur includere repugnantiam; quia si est dignus maiori gloria quando resurgit, quam fuit quando cecidit, & cecidit a magna gratia, per quam fuit dignus magna gloria: ergo non resurgit in parva gratia; quia illud unicum medium, quod resurgendo superaddit, non adderet tantum de gloria, quantum defuit secundae gratiae, sive eius minoritas respectu primae, diminueret de gloria: ergo &c.

Ad primum respondet Doctor: Quod non habet commodum; sed magnum incommodum, non solum quia peccavit; sed ad propositum, quia totum tempus, quo mansit in peccato, est sibi perditum, quo tempore merita potuisset multiplicasse; si tunc in gratia mansisset.

Ad secundum dicit: Quod praesens illud in gloria, quod respondet meritis; & illud dicitur B. ab illo quod respondet gratiae, & illud dicitur A. forte A. excedit B. & quando iste resurgit, quia omnia priora merita vivunt in Dei acceptatione, redit sibi usque dignitas ad totum B. sed ad A. non redit sibi usque dignitas, si gratia secunda sit minor prima. Igitur reviviscunt merita, sed non reviviscit prior gratia, quia prius habita. Et istud est sicut consonum iustitiae, quia gratia prior fuit tantum donum Dei: merita autem erant aliquomodo opera hominis. Et ideo illa sunt sibi semper salva in acceptatione Dei: gratia vero non, ut propter eam ordinatur ad aliquod premium, quia habuit eam, sed tantummodo per eam, si nunc habet eam.

Haec littera aliquid habet obscuritatis; cum enim duplex sit gratia, una quae habetur ex opere operantis, alia quae confertur ex opere operato, nescitur de qua gratia Scotus loquitur, quando ait: Gratia prior fuit tantum donum Dei.

Hicquae in suo Commentario ad hunc locum n. 90. existimat utramque gratiam comprehendit a Doctore sub dono Dei, adeoque neutram gratiam redire, neque jus gloriae, quod per modum haereditatis ratione utriusque gratiae homini competeat, sed tantum jus correspondens operibus per modum mercedis. Et

Et rationem disparitatis assignat; quia ipsa gratia antiqua, in qua fundatur jus hereditatis, deperditur peccatori ob suum demeritum, quia jam collata est: non ita jus fundatum in operibus, quia manet in divina promissione nondum completâ, & acceptatione secundum illam promissionem: hinc reviviscit per gratiam, quæ datur per Pœnitentiam.

Porro, gradum essentialem gloriæ correspondere merito, consonat, inquit Scotus supra num. 11. Scripturæ, quæ in multis locis istam sententiam, divine iustitiæ assertit, quod reddat unicuique secundum opera sua in Psalm. 61. & Rom. 2. nusquam autem habetur, quod reddat unicuique secundum habitum suum (id est, gratiam justificantem) & consonat observantia legis divine; quia secundum ipsam utile est contineri, quantum possibile est, opera meritoria exercere, quamvis remissa, adeo ut per illa non statim augetur gratia; quia correspondet singulis in acceptatione Dei determinatus gradus gloriæ.

Nec adeo expedit salvare gratiam, quantum opus remissum agere, per quod non augetur gratia; quia est iste remissa agens non habeat maiorem gratiam per opus suum, quam ille dormiens, in quo salvatur gratia sine tali opere: non tamen frustra egit, nec in nullo excedit illum, qui dormivit: immo per illud, quod egit, iam dignus est aliquo æterno bono, quo non est dignus ille.

Hæc de mente Scoti; quæ non fatiſ pater, nisi quod probabile existimet, ut vidimus conclusionem ultimâ præced. sect. augmentum gratiæ, debitum meritis remissis, Deum reservare usque ad instantis mortis, per consequens per Pœnitentiam non statim recuperari totam gratiam deperditam, sed tantum partem secundum præsentem dispositionem, reliquum autem reservari usque ad instantis mortis: ut patet ex illis verbis num. 10. Non oportet eum in maiori gratiâ resurgere; quia secundum eius dispositionem in detestando peccatum commissum intente, vel remissa, datur sibi nunc maior vel minor gratia. Nunc, inquam, id est, statim post Pœnitentiam.

Pro qua sententia facit, quod Scriptura & Tridentinum ad summum videantur probare, illa merita non caritura suo præmio; quod sufficienter verificatur, si dicamus gratiam deperditam restitui post mortem, cum tunc solum possit dari augmentum gloriæ; & alioquin cum homo, quamdiu vivit, adhuc sit expositus novis peccatis mortalibus, sæpius eadem gratia esset reinfundenda; prout homo sæpius peccat, & rursus per Pœnitentiam justificatur. Immo Trident. sess. 6. can. 32. explicans valorem nostrorum meritorum solum dixit; meriti augmentam gratiæ, vitam æternam, & ipsius vite æternæ, si tamen in gratia

decesserit, consecutionem, atq; etiam gloriæ augmentum. In quibus verbis non invenitur restitutio gratiæ statim faciendâ.

Unde retorqueri posset argumentum, quod communiter desumitur ex hoc loco pro opposita sententia; retorqueri, inquam, posset hoc modo: homo iustus suis bonis operibus solum meretur de condigno ea, quæ enumeravit Trident. restitutio autem gratiæ statim faciendâ, esset præmium diversum ab his omnibus; & non connexum cum iis, nec ad illa requisitum: ergo deberet dari major valor in operibus; ad illud aliud præmium etiam condignè promerendum.

Respondet Lugo disp. 11. num. 40. illud augmentum probare, quod etiam iusto, dum bene operatur; non statim detur augmentum gratiæ, & tamen contrarium omnes fatentur. Ratio autem est; quia homo iustus per bona opera in gratia facta, meretur augmentum gloriæ, & acquirit jus ad illud augmentum; & destinatur ad illud; fit etiam charior Deo, & dignus majore amore, & magis stricto amicitia vinculo. Non est autem dignus solum, quod in fine vitæ magis diligatur, & fit magis amicus; sed etiam quod ex nunc, ut constat etiam in humanis: nam amicus præstans obsequia amico, eo ipso crevit de condigno in amicitia; & terminat majorem benevolentiam amici, neque hic major amor differtur; sed statim ponitur. Hæc ille.

Scotus autem probabile putat, quod augmentum gratiæ, debitum meritis remissis, Deus reservet ad instantis mortis, & vellem audire, qui convinceret oppositum. Dum autem meritum satis intentum est, gratia statim conferenda; est præmium proportionatum, quid ergo mirum, si statim detur, cum adsit capacitas subiecti?

Ad rationem dico, illam ad summum probare, quod sicut statim acquiritur jus ad augmentum gloriæ; sic etiam statim acquiritur jus ad augmentum gratiæ; interim cum gloria non statim detur, videtur sufficere, quod gratia illa detur, quando datur gloria proportionata, id est, post mortem.

Quod autem additur de strictiori amicitia vinculo, non solum de futuro, sed etiam de præsentis, hoc est quod queritur, quare saltem non sufficiat, quod de præsentis habeatur jus ad augmentum gratiæ post mortem conferendum, adeoque homo fiat charior Deo remota, sive in jure, quod habet ad majorem amicitiam. In humanis, cum amicitia tantum duret usque ad mortem, quid mirum, si major amor non differtur; sed statim ponitur?

Deinde hoc solum probat, ita potuisse fieri; non autem, quod semper ita fiat: præsertim cum bona opera non justificent

45. Augmentum gratiæ debitum, etiam meritis remissis; statim dari, est communior sententia.

Lugo

Oppositum sententia probabile Scoti.

46. Respondetur ad rationem communis sententia.



ex natura rei absque promissione divina; nulli autem Deus promiserit, quod statim dabit augmentum gratiæ post quodlibet opus meritorium.

47. Sufficit ad opus meritorium; quod aliquando habebit augmentum gratiæ.

Objectio.

Si dixeris; pœnitens statim habet jus ad majorem gloriam, illud autem jus non datur, nisi per formam intrinsecam.

Solvitur.

Respondeo; petitur principium; cum enim de possibili, ut fatetur Lugo supra n. 41. potuisset alicui Deus dare jus ad gloriam, absque forma intrinseca, per solam acceptationem extrinsecam, unde constat non fecisse in casu reviviscentiæ? Quamquam & aliqua forma intrinseca necessarîo interveniat, scilicet gratia justificans, de novo infusa in justificatione, per quam aufertur obex, seu impedimentum illius actionis, id est, peccatum mortale. Quod autem propterea debeat statim infundi tota gratia amissa, unde evidenter probatur? Hæc ergo sententia non est improbabilis.

48. Existimat Hiquæus, gratiam semel datam sive ex meritis, sive ex aliis mediis nunquam redire.

Quin immo Hiquæus supra num. 80. existimat, gratiam semel datam, sive ex meritis, sive ex aliis mediis, nunquam redire, nisi juxta presentem dispositionem, quantumvis redeat jus, sive actio secundum jus antiquum ad totam gloriam. Quam opinionem ut melius intelligamus, duplex proponitur quæstio. Prima, an merita non possint præmiari, nisi juxta mensuram gratiæ sanctificantis, adeo ut voluntas non possit attingere fruitionem Dei amplius sive intensius, quam sit gratia habitualis. Secunda, an merita in tantum acceptentur, & non plius, in quantum persona ipsa, mediante gratiâ, acceptantur.

49. Docet præterea, meritum fundare proprium titulum respectu gloriæ, distinctum à gratia habituali.

Ad secundam respondet Hiquæus nu. 30. & sequentibus, gratiam tantum esse conditionem requisitam, ut opus sit meritorium de condigno, & sufficere gratiam in quocumque gradu, ut meritum acceptetur, licet non sit commensurata merito, quin in gradu, quo merito commensuratur, subsequi ipsum meritum, tamquam effectus minus principalis. Hoc est, meritum seu justitia actualis fundat titulum proprium respectu gloriæ, distinctum à gratia habituali, quamvis illam requirat.

Probat ex Apostolo Romanorum 3. Probatur etiam per verbum. Qui (Deus) reddet unicuique secundum opera eius. Ad Romanos 4. verbi gratia. Es qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Hebræorum 6. verbi gratia. 10. Non enim iniustus Deus, ut obviatur operis vestri. Ecclesiastici 16. v. 15. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum. Et alias sæpissimè hujusmodi phrasi utitur Scriptura.

Tota Scriptura divina, inquit Scotus in Report. (ultima editionis) 4. dist. 22. quæstio unica num. 8. clamat, quantitate præmii correspondere operibus meritis, & non habitibus: nam secundum Philosophum 1. Ethic. 5. per habitum non distinguitur miser a felice, dormiens a vigilante: in Symbolo autem dicitur, quod qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam.

Enimvero promissio regni facta est homini, non propter habitus, sed propter opera: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, ait veritas Christus Matthæi 19. verbi gratia. 17. Et Matth. 5. v. 3. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum &c. Ergo opus ratione sui acceptatur à Deo ad vitam æternam, & non solum ratione gratiæ, quamvis non acceptetur, nisi gratia adsit.

Pestio, ait Doctor supra in Report. quod opus meritorium possit esse sine gratia acceptum, ut quod actus ex genere actus esset acceptus Deo, adhuc responderet sibi præmium & gloria essentialis, quia quodlibet tale opus esset meritum, & remunerabile viâ æternâ, & per consequens cuiuslibet gradus operis meritorii, correspondet gradus in præmio, & maiori gradus meriti maior & intensior gloria, & tributio: modo tamen ad hoc quod opera nostra sint accepta Deo, & digna præmio viâ æternæ, requiritur charitas & gratia, quæ operum sine ipsa impossibile est placere Deo, non tamen intensiori, sed operi meritorio, quod dicitur secundum inclinationem eius, correspondet præmium. Unde habens solum charitatem sine meritis & bonis operibus, habebit tantum de gloria & præmio essentiali, sicut habens tantum charitatem cum multis meritis & operibus bonis, non tamen habebit tantam gloriam habens solum charitatem magnam sine operibus meritorii, sicut cum eis, quia eis correspondet principaliter præmium.

Confirmantur jam dicta: quia si opera acceptarentur mediante gratiâ; vel mediante primâ gratiâ, & hoc non, quia ipsa est ex dono Dei, nec tribuit jus ad gloriam, tamquam præmium, ut patet in infantibus decedentibus cum sola gratia baptismali; vel acceptarentur mediante secundâ gratiâ, seu

seu augmento gratiæ, quod dici nequit, cum illud augmentum sit præmium secundarium ipsorum operum, adeo ut per ipsa opera gratia accepta conservetur, & consummatur.

Itaque non est impossibile, aliquem habere plura merita in acceptatione divini, & consequenter jus ad majorem gloriam, quamvis de facto non habeat, nec fortè post mortem habiturus sit intensiorem gratiam; nam potest manere jus fundatum in operibus respectu gloriæ, quæ nondum data fuit, quamvis non maneat jus ad gratiam, quæ data fuit, & culpa peccatoris amissa. Et quamvis hoc jus ad gloriam impediatur in executione per absentiam gratiæ, redit tamen per quamcumque minimam gratiam, cum Tridentinum sess. 6. can. 32. solum requirit hanc conditionem: Si in gratia decesserit.

Ex his sententiæ cognoscitur, quid responsurus sit Hiquæus ad primam questionem supra propositam; videlicet, merita posse præmiari ultra mensuram gratiæ sanctificantis, adeo ut voluntas possit attingere fruitionem Dei amplius sive intensius quam sit gratia habitualis. Quod si verum est, evidenter sequitur, posse recuperari totum jus, sive totam actionem ad jus antiquam gloriæ debitæ, sive titulo mercedis operibus, sive titulo hereditatis gratiæ sanctificantis, absque recuperatione gratiæ semel deperditæ. An autem verum sit, patet ex dicendis.

Probat itaque præfatus Auctor non reviviscere merita ad gratiam amissam; Primò, qui auctoritates Scripturæ, Concilii Tridentini, & Patrum, quibus communiter utuntur Doctores ad stabilendam reviviscentiam meritorum, satis superque verificantur de reviviscentia operum ad præmium gloriæ.

Enimvero Tridentinum sess. 6. c. 16. solus meminit gloriæ dicens: *Atq; ideo bene operantibus usq; in finem, proponenda est vita æternæ, &c.* Non dicit, proponenda est gratia, sed; *vita*, inquit, *æternæ*. Et infra: *Nihil ipsi iustificati amplius deesse credendum est, quo minus &c. & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse consueant.* Ubi rursus nulla mentio gratiæ.

Præterea in eodem capite sic ait: *Neg. verò illud omittendum est; quod licet bonis operibus in sacris Literis usq; adeo tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aque frigide dederit, promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum; & Apostolus testetur, id quod in presenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operari in nobis; absq; tamen, ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino, cuius tantæ est erga omnes homines bonitas,*

ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. In quibus apertissimis verbis mercedem bonorum operum statuit æternam gloriæ pondus: gratiæ autem non meminit.

Respondetur, non omnia omnibus locis debere exprimi à Concilio. Porro in principio illius capitis expresserat recuperationem gratiæ. Hæc, inquit, *ratione iustificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint &c.* Similiter cap. 14. in principio: *Qui verò ab accepta iustificati gratia per peccatum exciderint, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint.*

Et quomodo claris potuisset exprimere meritum gratiæ, quàm can. 32. ejusdem sess. si quis dixerit &c. ipsum iustificatum bonis operibus &c. non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam &c. anathema sit.

Quid ad hæc Hiquæus? Ibi (inquit num. 67.) non loquitur de alia gratia, diversâ ab ea, quæ correspondet Pœnitentiæ, & præsentis dispositioni; illa enim, quantumcumque minima, sufficit ad justificationem; & est verum augmentum gratiæ. Unde putat hic Auctor, quod divina providentia præsens, non compatiatur reviviscentiam gratiæ in integrum, utpote quæ mensuram gratiæ recuperandæ statuit juxta mediâ ordinatâ, & eorum efficaciam in suo genere, nempe Sacramenti & dispositionis præsentis, seu conversionis peccatoris.

Sed hoc est quod quaeritur, & de quo infra disputabimus. Fateor aliquam esse disparitatem inter gratiam & gloriam, quam Scotus supra subtiliter advertit; videlicet, istam aliquando datam fuisse, & culpabiliter amissam, hanc verò minimè: equidem disparitas illa non videtur sufficiens, ad negandam recuperationem gratiæ amissæ; quandoquidem gratia data non habuerit ultimum suum effectum, scilicet ipsam gloriam, ad quam est medium, & propter quam data erat.

Interim propter hæc, & alia inferius alleganda, rectè Suarius reviviscentiam meritorum quoad præmium essentielle, id est, æternam gloriæ, ut certam statuit; reviviscentiam autem gratiæ prioris, ut tantum probabiliozem; Relect. de Reviviscentia meritorum disp. 2. sect. 3. n. 13.

Itaque secundò argumentatur Hiquæus supra n. 69. illa commensuratio gratiæ & gloriæ (propter quam asseritur illa reviviscentia gratiæ deperditæ) exigeretur vel per modum dispositionis requisitæ, vel ut quis dicatur acceptatus à Deo in ordine ad præmium, vel certè quatenus charitas seu gratia est medium assequendi præmium; sed nihil horum vincit,

55. Solvitur ostendenda Tridentina, clarissime expressisse meritum gratiæ.

Responsio Hiquæi.

56. Fateor Auctorem esse aliquam disparitatem inter gratiam & gloriam; sed putat insufficientem.

Suarium.

57. Secundum argumentum Hiquæi.



vincit, merita non redire quoad totum prae-
mium essentiale, quamvis non rediret gratia
in eodem gradu antiqua, vel etiam nullo mo-
do rediret: ergo &c.

Gratia, quae
datur pro-
pter merita,
nequit esse
dispositio
antecedens.

Probatur Minor; imprimis non exigitur
per modum dispositionis; quia gratia debita
ex meritis, non est dispositio antecedens me-
ritum, sed potius effectus consequens, seu, ut
illam vocat Scotus 4. dist. 21. q. 1. n. 10.
Praemium non principale. Et eodem modo, inquit,
*de ista deletione venialium, quae est quoddam prae-
mium non principale istorum meritorum, sicut &
augmentum charitatis, id est, gratiae sanctifican-
tis, in tali vel tali gradu.* Cur ergo non possit
meritum habere effectum gloriae, qui est prin-
cipalis, sine effectu gratiae?

58.
Gratia &
gloria sunt
effectus di-
stincti.

Etenim sunt effectus, sive praemia distincta,
& ut talia enumerantur à Concilio Trident.
sess. 6. can. 32. saepius allegato. Et quamvis
primo loco statuatur augmentum gratiae, hoc
ideo tantum fit, quia augmentum illud prius
conceditur, videlicet in hac vita, cum gloria
& augmentum ejus tantum concedantur post
mortem. Si igitur augmentum gratiae est prae-
mium operis meritorii, liquidò sequitur,
quòd opus meritorium in nullo sui esse natu-
rali, morali, aut meritorio dependeat à
gratia sibi debita, & quae redditur propter
ipsum meritum; tamquam à dispositione an-
tecedente, & causa.

Neque gra-
tia est dis-
positio con-
sequens.

Neque est dispositio consequens necessaria ad
acquirendum praemium essentiale, quasi ratio-
ne illius gratiae opus illud acceptetur à Deo
ad praemium essentiale: hoc enim falsum est;
cum Tridentinum nihil aliud requirat, quam
quòd fiat in gratia, & per gratiam, quòd to-
tum habetur sine augmento gratiae, quòd est
praemium non principale.

59.
Responsio,
quod licet
gratia sit
praemium
operum;
equidem
possit etiam
esse dispo-
sitive ad glo-
riam.

Respondeo; licet augmentum illud sit prae-
mium; & consequenter detur propter opera
(alioquin, cur daretur reprobis?) equidem
nil obstat, quin etiam concedi possit tamquam
dispositio ad praemium essentiale: quia qui dat
formam tamquam praemium, etiam potest
concedere tamquam praemium ipsam disposi-
tionem; maxime quando dispositio potest
praecedere longo tempore ipsam formam: im-
mo quando dispositio potest frustrari suam for-
mam, ad quam disponit, ut impraesentiarum
saepius contingit.

60.
Obiectio.

Dices: esto possit concedi tamquam dispo-
sitive, unde constat quòd sic concedatur, & non
potius tamquam praemium planè distinctum
& nulli alteri subordinatum?

Solvitur.

Respondeo: quia gratia est semen gloriae;
immo principium ejus effectivum in sententia
Scoti, constituentis gloriam essentialem in
fruitione, quae est actus gratiae habitualis,
quam Scotus non distinguit à charitate. Opor-
tet itaque gratiam commensurari gloriae, tam-
etsi sint praemia distincta. Quòd autem gratia

(& non tantum opera bona) sit semen glo-
riae, videtur significari per illud Joan. 1. c. 3.
v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo per gratiam san-
ctificantem peccatum non facit, quoniam semen
ipsum in eo manet.*

Sed contra: gratia non est necessaria, ut at-
tingatur objectum beatificationis in via; quia
praemium gloriae non datur in via.

Respondeo: sufficit quòd sit necessaria post
mortem; nam si debeat post mortem restitu-
i, non est ratio evidens, quare non statim resti-
tuatur, cum non sit ullus obex post Paeni-
tentiam.

Contra: neque est necessaria post mortem;
nam potest suppleri defectus hujus principii
per auxilium actuale.

Respondeo: potest omnino; sed unde con-
stat, quòd secundum praesentem providentiam
Dei ita fiat? Nonne potentia cum auxilio
actualem potest in via semper elicere actus super-
naturales fidei, spei & charitatis? Quis ideo
negat habitum proportionatos? Idque quia per
habitum magis connaturaliter elicitur actus;
ergo & in patria illa proportio; & connatura-
litas servabitur.

Contra: in via gratia actualis, vel etiam ha-
bitualis, quae concurrat ad actum meritorium,
potest esse minus intensa, quam gratia, quam
aliquis per talem actum meretur; vel etiam
quam sit ipse actus meritorius.

Respondeo, disparitatem esse; quòd gra-
tia, quam quis meretur, non elicitur, sive
efficiatur per gratiam illam actualem, vel habi-
tualem antecedentem; sed à solo Deo infun-
datur: gloria autem, ut dictum est, effici-
tè procedit ab habitu charitatis, seu gratia
habituali. Potest porò Deus infundere per
modum praemii majorem gratiam, quam sit
praexistens: at verò in patria, cum homo
amplius nihil mereatur, non videtur volun-
tas posse elicere actum fruitionis magis inten-
sum, quam sit gratia habitualis, à qua phy-
sicè elicitur.

Deinde demus potentiam per majorem co-
natum posse supplere defectum gratiae, & cum
in aequali gratia elicere aequalem fruitionem;
ut etiam per concursum extraordinarium ob-
jecti fruitionis, quod est Deus, liberè movens
in ordine ad actum: ex quo probatur ite-
ri fieri, & non potius contrarium, cum hoc sit
magis conforme, & connaturale naturis re-
rum? Nam, quod quidam asserunt, habitum
supernaturalem non esse principium connatu-
rale potentiae, falsum est, supposita elevatio-
ne ejus ad statum supernaturalem.

Ceteroquin nullum requiramus habitum,
sed dicamus, fieri fruitionem per auxilium ali-
quod actuale, & concursum extraordinarium
Dei, quod est contra communem sententiam,
quam apertissimis verbis indicat Scotus
3. dist. 13. q. 4. n. 18. ibi: *Licit* (voluntas
creata

creata Christi) possit summam gratiam habere, quæ at causa partialis respectu fructus aq̄d causat fructum in ipsa, & Angelo &c. Et n. 19. ibi: Gratia respectu fructus habet tantum rationem causa efficiens secunde.

Similiter n. 20. ibi: Argumentum in oppositum concludit, quod potest summe frui formaliter, quod concedo, tamen illud argumentum deficit in hoc, quod videtur probare, quod fructus sit à gratia; sed à causa totali, quod est falsum. Unde licet illa naturaliter se habeat ad fructum, non tamen voluntas, quæ est alia causa partialis, sed potius liberè. Ipsa tamen voluntas in patria semper cooperabitur secundum illum potentia sue activæ, gratia secundum illum potentiam eius.

Respondet Hiquæus supra n. 75. Ex debito meriti requiritur premium essentielle in gradu proportionato merito; non debetur autem restitutio gratiæ deperditæ, neque in via neque in patria; ergo ex debito meriti debetur concursus specialis, quo attingat potentia premium destinatum operibus, & non restitutio gratiæ per modum principii. Sed hoc est quod queritur, & oportet probari.

Probat ergo III. suam sententiam: Providentia ordinaria Dei sequitur naturam mediorum, per quæ reducitur in effectum; sed media, per quæ vivificatur lapsus, sunt Sacramenta, v. g. Baptismi & Pœnitentiæ, aut contritio charitate perfecta; hæc autem media nata sunt tantum causare eundem effectum in omnibus, de per se constat: ergo non habent ex natura sua causare in eo, qui lapsus est à iustitia, nisi eundem effectum, quem in aliis causant sive iustis, sive iniustis, quantum ad gradum gratiæ. Sed Deus non confert regulariter alium effectum, quam qui ex prima sui institutione convenit his mediis: ergo &c.

Atque hæc doctrina videtur conformis Concil. Trident. sess. 6. c. 7. ibi: Iustitiam in nobis recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem.

Respondet per Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ præcisè sive huic, sive illi conferri æqualem gratiam, si adit æqualis præfens dispositio; similiter per contritionem charitate perfectam omnibus conferri æqualem gratiam præcisè ex vi illius. Si ipsa in omnibus sit æqualis: ceteroquin fieri potest, ut per accedens conferatur huic major gratia; quam illi, eo quod hic ante lapsum habuerit majorem gratiam; quam ille, quæ utique gratia reviviscit sublato obice peccati.

Dices: est petitio principii; hoc enim est, de quo disputatur, an gratia reviviscat. Fateor, de hoc disputatur; verumtamen cum constet apud Hiquæum totum jus ad gloriam reviviscere, adeo ut, non obstante æquali dispositione præfenti, huic conferatur majus jus ad

gloriam, seu actio ad majus jus, quam illi; cur non itidem possit conferri inæqualis gratia? Cur potius gratia debet commensurari dispositioni præfenti, quam gloria? Nam utraque est premium operum. Et si merita antiqua sunt moralis dispositio præfens ad gloriam, cur non itidem sint moralis dispositio præfens ad gratiam?

Quantum ad Tridentinum, si intelligas illud de propria dispositione, & cooperatione physice præfenti, dicito consequenter, intelligendum esse de illa iustitia; quæ de novo infunditur, non autem de illa iustitia, quæ sublato obice reviviscit. Sed quare nequeo interpretari Concilium de dispositione etiam solum moraliter præfente; id est, quæ aliquando fuit, & manet in acceptatione divina?

Et si fortè nolis; aut non possis merita mortificata computare inter dispositiones, quia Concilia propriè intelligenda sunt, nisi aliquid obster; advertè, Concilium mensuram iustitiæ tribuere, non solum dispositioni, & cooperationi hominis; sed etiam voluntati Spiritus sancti, secundum mensuram, inquit, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem. Vult autem Spiritus sanctus, merita mortificata sicuti reviviscunt ad gloriam, ita etiam reviviscere ad proportionatam gratiam: & ideò illam infundit in justificatione, non secundum propriam cuiusque dispositionem, sed secundum suam voluntatem, in qua opera meritoria manent acceptata ad gratiam & gloriam.

Sed contra: Deus justificat gratis & non ex debito; ergo non confert gratiam ex titulo meritorum antiquorum.

Respondet: Antecedens non potest intelligi, nisi de prima gratia justificante; cum Tridentinum expressè definiat sess. 6. can. 32. iustificatum bonis operibus mereri augmentum gratiæ: quod proinde aliquo sensu confertur ex debito; & non omnino gratis.

Ut omittam opinionem aliquorum, qui docent peccatorem per contritionem charitate perfectam sibi mereri de condigno primam gratiam habitalem. & nihilominus gratis justificari, quia, ut dicit Tridentinum sess. 6. cap. 8. nihil eorum quæ justificationem præcedunt sive fides sive opera ipsam justificationis gratiam; id est, totam seriem auxiliorum, promeretur vel saltem de congruo, quia non primum auxilium.

Hanc doctrinam novissimè amplectitur Bonæ Spei tom. 2. tract. 2. disp. 5. nu. 192. tamen diversimodè explicet verba Concilii Trident. puta: *Gratis justificari ideo dicimus, quia nihil eorum quæ justificationem ut principium præcedunt sive fides sive opera, ipsam justificationis gratiam ut principium promeretur.* Quasi verò hæretici, contra quos ibi agit Concilium; Z z 3 docuit.

Gratia non potius debet commensurari præfenti dispositioni, quam gloria.

58. Explicatur Conc. Trident.

Conc. Trident. mensuram iustitiæ tribuit non solum dispositioni, sed etiam voluntati Spiritus sancti, secundum mensuram, inquit, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem.

69. Obiectio.

Solutio.

70. Aliqui docent contritionem charitate perfectam esse meritum de condigno primæ gratiæ.

Bonæ Spei

docuissent, Fidem & opera, quæ justificationem præcedunt, promereri gratiam justificationis ut principium, & non potius ut præmium, quod essentialiter correspondet merito.

Sed revertamur ad propositum nostrum: Absit ut dicamus, Deum dare primam gratiam peccatori propter opera præcedentia, tamquam merita de condigno; sed, suppositâ justificatione grâtitâ, contendimus, Deum restituere gratiam per peccatum deperditam, sive comparata fuerit ex opere operantis meritorie de condigno, de qua hæcenus egimus, sive ex opere operato per Sacramenta, sive ex opere operantis non meritorie de condigno per contritionem charitate perfectam.

Ratio à priori voluntas Dei, quam colligimus ex Scriptura J.ël. 2. Convertimini ad me in toto corde vestro &c. v. 12. Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca, v. 25. Super quæ verba D. Hieronymus: Et annos, inquit, quos perturbacionibus (id est, peccatis) ante regnantibus perdidistis in vobis; quando opera vestra locusta, bruchus, erucaq; consumpservant, Deus vobis penne non passus est. Et post pauca: Si autem post Pœnitentiam, tantam ubertatem Deus rerum omnium pollicetur, quid respondebit Novatus, negans Pœnitentiam: & reformari posse peccatores in pristinum statum, si digna fecerint opera Pœnitentiæ? In tantum enim Deus recipit pœnites, ut vocet eos populum suum, & nequaquam asserat confundendos &c. Non reformarentur autem in pristinum statum; si vel minima gratia antea habita non restitueretur.

Ad idem servire potest parabola Luc. 15. de filio prodigo. cui resipiscenti Paterfamilias jubet reddi stolam primam. Dixit autem Pater ad servos suos: cito proferte stolam primam &c. v. 22. Ubi per stolam Patres intelligunt gratiam; per primam, illam gratiam, quam habuit ante peccatum. Chrysostomus Hom. 4. in Lucam sic inquit: Demde mox iubet ei stolam illam primam proferte, vel pristinam gloriam, quam ex seductione diaboli nudatus amiserat: reddi simul & annulum sive signaculum salutaris Symboli, seu magis dispensationis insigne, & nuptiarum pignus illarum, quibus Christus Ecclesiam sponsat, cum omnis anima respiciens per annulum fidei iungitur Christo.

Adi potest, quod ait Dominus Ezech. 33. v. 12. Impietas impij non nocebit ei, in quacumq; die conversus fuerit ab impietate sua. Noceret autem, si per Pœnitentiam non recuperaret omnem gratiam amissam.

Præterea probatur hæc recuperatio ab aliquibus: quia sequeretur aliquid damnationis esse iis, qui sunt in Christo Jesu; quandoquidem peccator justificatus, in pœnam peccati perpetuò privaretur tantâ grâtiâ prius habitâ, & consequenter gloriâ: cujus absoluta privatio seu carentia, sicut constituit pœ-

nam essentialem damni, sic in taliter justificato aliquid damnationis remaneret, lta Herincx parte 2. tract. 4. disp. 4. n. 67.

Sed responderi potest, per damnationem illo loco Apostoli ad Rom. 8. v. 1. tantum intelligi privationem gratiæ, aut gloriæ, incompossibilem cum essentiali beatitudine, juxta illud Trident. sess. 5. in Decreto de peccato originali can. 5. Nihil est damnationis, qui verè consecuti sunt cum Christo per Baptisma in mortem &c. ita ut nihil profus eos ab ingressu cœli remoretur. Jam autem illa privatio tantæ gratiæ, & consequenter gloriæ, non remoretur eos ab ingressu cœli, ut patet.

Sicuti quavis per Baptismum remittatur peccatum originale; tamen non restituitur iustitia originalis, per peccatum primi Parentis amissa: sed iustitia tantum adoptionis, æqui valens quantum ad effectum salutis. Non refert, inquit Hiquæus supra nu. 86. ut peccator suâ ingratitudine patiatur illud incommodum, quia periculo, aut lucro recipit præmium gratiæ per merita, quod sibi conferre potest, aut amittere.

Subscribo adhuc unam probationem ex Herincx suprâ: Quia etsi contrito, aut suscipiente Sacramenta gratia non detur ex propriis meritis condignis; datur tamen ex merito condigno Christi, quod homini tantquam proprium applicatur; igitur credendum est id fieri cum non minori virtute ad reviviscendum, quàm habeant merita propria hominis.

Confirmatur: quia durum est hominem, qui tali viâ magnam gratiæ, & consequenter gloriæ copiam, comparaverat, in æternum illa privari ob unicum; in quod fortè labitur peccatum; contrarium autem valde excitate ad fervorem contritionis, & frequentem præsertim Sacramentorum usum.

Respondetur, illam esse bonam congruentiam, ob quam sic potuerit fieri; interim fatendum esse, quod potuit fieri, non convincit: nam certum est, merita non semper applicari ad omnem effectum, quem possent habere, si Deus vellet; siquidem possent causare perseverantiam in gratia, quis tamen ideo dixerit semper habere illum effectum? Applicuit ergo Christus sua merita nobis, & Sacramentis cum aliqua limitatione, quæ & qualis illa sit, non satis constat.

Denique quod addit ibidem præfatus Auctor; quia aliquando semel lapsus in aliquod peccatum, semper privaretur jure ad gratias actuales, vi Sacramentorum susceptorum dandas tempore opportuno: nam jus ad illas dependet à jure ad gratiam habitalem.

Hæc, inquam, doctrina æquè, aut magis incerta est. Plures quidem docent, & non cum ipsis docuimus disp. 1. sect. 4. concl. 10. Sacramenta conferre auxilia specialia tempore oport-

71. Dens non dat primam gratiam propter opera præcedentia tamquam merita de condigno.

Recuperatio gratiæ colligitur ex Script. J.ël. 2.

D. Hier.

72. Item ex parabola filii prodigi Luc. 15.

S. Chrysost.

Ezech. 33.

73. Alia probatio.

opportuno, dummodo gratia habitualis non sit amissa; non desunt tamen, qui contrarium sustinent, causantes, sicuti Sacramenta ex meritis Christi immediatè causant gratiam habituatam, ità etiam immediatè conferre auxilia gratiæ, est non redeat gratia habituatam, data per eadem Sacramenta; sed homo permaneat in peccato: quantò magis, si redeat gratia habitualis ejusdem omnino rationis, est non præcisè illa, quæ data fuerat per Sacramenta præcedentia.

Igitur ex ratione nihil certi; non solum de reditu gratiæ habitualis data sine meritis, sed etiam datæ ex meritis, ut patet ex iis, quæ diximus pro sententia Hiquæi; idque quia totum pendet à sola voluntate Dei, quæ potest habere justissimas causas, est nobis incognitas, hoc vel illud faciendi, quod nobis apparet non esse faciendum; aut non faciendi; quod nos judicamus esse faciendum. Porro auctoritas Scripturæ videtur stare pro hac nostra conclusione, & ideo eam elegimus; tametsi fortè Scotus contrarium existimaverit probabile, quantum ad reditum gratiæ, præsertim in hac vita.

Videtur, inquit Scotus, inconveniens (ergo non loquitur omnino assertivè) quod omnis resurgens à peccato mortali, resurget in gratia maiori, quam fuit illa, à qua cecidit. Probat autem illam inconvenientiam ut supra vidimus I. Quia non omnis cadens, semper gravius cadit; quam prius ceciderit: nec igitur resurgens, gravior resurgat, quam præfuit.

Respondeo, non omnem cadentem semper gravius cadere; quia gravitas peccati per se loquendo non desumitur ex gratia, quæ deperditur: sed ex meliori rectitudine opposita, quæ privat, ut ait Scotus 2. dist. 37. q. 1. n. 9. ibi: Ad 3. etiam patet; quia illud peccatum est gravius ex genere, quod opponitur rectitudinem meliori: illa autem est melior, quæ est fini immediatior cæteris partibus. . . . loquendo autem in eodem genere peccati mortalis, illud est gravius, in quo voluntas maiori libidine peccat &c.

Quantum autem ad majorem gravitatem, per accidens provenientem ex conditione personæ offendentis, fortè dici posset, secundum peccatum ex ea parte habere annexam aliquam ingratitude, ut videbimus conclusquenti; adeoque sine inconvenienti affirmari poterit, quod omnis cadens, semper gravius cadat, quam prius ceciderit: ergo similiter, quod omnis resurgens gravior resurgat, quam præfuit.

Probat Scotus II. Quia prima gratia potest esse maior, & minor, & per consequens minima; sed per Pœnitentiam acquiritur prima gratia: ergo possibile est, aliquando primam gratiam, recuperatam per Pœnitentiam, esse minimam.

Respondeo concedendo totum, si loquatur de gratia, quæ per se acquiritur per Pœ-

nitentiam; secus si de tota gratia, quæ partim de novo acquiritur, partim restituitur.

Igitur ut finem imponamus huic conclusioni, quæ incerta est, quantum ad recuperationem gratiæ deperditæ, verbis Scoti subjiciam, quod certum est, videlicet: Quod illa merita quibus respondet magnus gradus gloriæ, dum sunt mortificata, non possunt mereri minimam gratiam; alioquin qui cecidisset à multis meritis, iam meruisset, ut resurgeret ab illo lapsu per primam gratiam, sibi propter ista merita conferendam. Ità Doctor Subtilis 4. dist. 22. q. 1. n. 13.

Addit, quod consolatorium est: Nec tamen credo, quod merita mortificata omnino nihil faciant in acceptatione divina ad primam gratiam dandam huic lapsu; quia est secundum strictam iustitiam iste inimicus Dei non sit dignus ac propinquo ad aliquam gratiam & gloriam; tamen excellens misericordia Dei, propter præcedentia merita, licet mortificata, citius dat gratiam ad resurgendum: unde, sicut credo, quod perfectior gravius cadit propter maiorem ingratitude; ità credo, quod cæteris paribus citius resurgit propter Dei benignitatem, merita prædicta ad hoc aequaliter acceptantem. Unde aliquando audivi de viro prius valde perfecto, & postea profundissime lapsu, cum propter facinora sua esset morti adiudicatus, misericordissime visitato, perfectissima Pœnitentia sibi subito inspirata est. Istud bene debet allicere quemlibet ad semper meritorie agendum pro viribus; quia si mansurus sive lapsurus sit, non erunt ista in oblivione totaliter coram Deo. Hæc ille in laudem misericordiæ divinæ, quæ superexaltat iudicium.

Atque hæc eadem misericordia præcipua ratio est, quare potius per Pœnitentiam merita reviviscant ad eandem gratiam & gloriam, cum tamen possent non reviviscere; quam per subsequens peccatum redeant priora demerita ad eandem pœnam & culpam; quamvis absolute possent redire, ut edissero duabus sequentibus conclusionibus.

CONCLUSIO III.

Peccata semel remissa, numquam redeunt ad eandem pœnam, aut culpam.

Veritas hujus conclusionis dependet à sola voluntate divina, & ideo non melius probatur, quam ex auctoritate Scripturæ, & communi sensu Doctorum. Quod probè intelligens Doctor Subtilis 4. dist. 22. q. 1. n. 6. sic inquit: De secundo articulo dico, quod Deus disposuit peccata pœnitentis post Pœnitentiam esse reicta, secundum Augustinum exponentem illud Psalmi: Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta &c. id est, non amplius videri

78. Merita dum sunt mortificata non possunt mereri minimam gratiam ex Scoto.

Interim alia quid faciunt pro resurrectione.

79. Probat Concl. et Script. & communi sensu DD. Scotus. S. August. Psal. 31. v. 2.

justifi-
er. Ità
7. Hic
tionem
tantum
æ, in-
tudine,
reto de
mationis
y Bap-
os ab in-
privatio
non re-
t.
mittatur
litutit
Pœnit
tionis.
is. Non
ut pec-
incom-
pit præ-
confer-
nem ex
ut iust
ex pro
ex me-
ni tam-
tendum
revivi-
ria hō-
minem,
quenter
eternum
labitur
excitat
m præ-
gruen-
erm fa-
viciat;
plicati
ere, si
dixerit
plicat
ramen-
alis illa
us Au-
liquod
gratias
m dan-
las de-
magis
& no-
cl. 10.
mpore
oppot-

Nahum 1.
v. 9.

videri ad vindictam: & secundum illud Nahum: Non iudicabit Dominus bis in idipsum. Et ideo de potentia ordinata non potest redire obligatio nec ad eandem penam, nec eadem (obligatio) postquam est extincta: & hoc est, quod habetur de Pœnitentiâ dist. 4. (ex Gelasio Papa) Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patiuntur.

s. Prosper.

Adde, si placet, verba S. Prosperi in Respons. 2. ad cap. Gallorum. Relapsus post Baptismum ad infidelitatem, & impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quam qui eundem asserit, non æternâ morte esse dammandum. Qui enim recedit a Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? Sed non in quod remissum est, recidit, nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter postrema crimina eâ morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ remissa sunt, debebatur. Id est, morte æternâ.

80.
Non bene
probat
ex Apost.
Rom. II.

Adducunt etiam aliqui, quod legitur apud Apost. Rom. II. v. 29. *Sine Pœnitentiâ enim sunt dona, & vocatio Dei.* Id est, ut ipsi explicant, Deum non pœnitent eijus, quod semel donavit, unde non repetit illud.

Sed hic locus nihil probat, si enim ita universaliter intelligatur, sequitur nec gratiam justificationis semel obtentam, quæ indubie est donum Dei, auferri à Deo propter peccata sequentia; quod est clare falsum, sin autem per dona intelligas eo loco promissâ Dei, quorum ipsum non pœnitent, id est, quæ non facit irrita, jam locus nihil est ad propositum: ubi enim Deus promissit se non denuo imputaturum priora peccata? Saltem per istum locum illa promissio non ostenditur.

Est autem hic posterior intellectus germanus; intendit quippe Apostolus eâ sententiâ declarare, Deum non facturum irritam promissionem, factam semini Abraham, quod sub finem mundi Judæi forent ad Christum convertendi. Sic enim ait v. 25. & 26. *Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsi sapientes) quia cœcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël salvus fiet.* Et infra v. 30. & 31. *Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum: ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.*

s. Augusti.

Quæris, quæ sit illa misericordia? Respondedo, beneficia Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. Audi D. Augustinum lib. de Bono persev. c. 17. *Ista sua dona (intelligit perseverantiam usque in finem vite in gratia Dei) quibuscumque Deus donat, procul dubio donaturum se esse presavit, & in sua prescientia preparavit: Quos ergo predestinavit, ipsos & vocavit vocatione illâ, quam me sæpe*

commemorare non piget; de qua dictum est: *Sine Pœnitentiâ sunt dona, & vocatio Dei.*

Quantum ad Scripturam allegatam à Scoto ex Nahum I. c. v. 9. vulgata editio sic legit: *Non confurget duplex tribulatio. Septuaginta autem: Non vindicabit bis in idipsum in tribulatione.* Cum autem prima peccata non fuerint pœnitata semel, tamen si redirent per subsequens peccatum, nondum bis punirentur, sed tantum semel. Hoc fieret (id est, Deus bis vindicaret in idipsum) inquit Mag. Senter, 4. dist. 22. *si post condignam satisfactionem, & sufficientem penam, iterum puniret, sed non satisfecit dignè, & sufficienter, qui non perseveravit.* Et ideo nec iste locus videtur quibusdam satis efficax.

Uti nec ille Ezech. 18. *si impius egerit Pœnitentiâ ab omnibus peccatis suis &c. omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor, v. 21. & 22.* Quippe eodem universaliter modo loquendi ibidem additur v. 24. *Si converterit se iustus à iustitia sua &c. omnes iustitie eius, quas fecerat, non recordabor:* quod absolute, sicut sonat, nequit intelligi; sed dumtaxat sub hac conditione, nisi denuo egerit Pœnitentiâ, per quam, ut vidimus conclusionem præcedenti, merita mortificata reviviscunt; ut proinde consimiliter explicari possit prior sententia hoc sensu: *Omnium iniquitatum eius non recordabor, nisi per subsequentiâ id mereatur peccata.*

Interim quoniam gratia potentior est ad bonum, quam culpa in malum, ut ait Doctor Serraphicus 4. dist. 22. p. 1. q. 1. & Deus prioriter est ad miserendum, quam ad condemnandum, hinc (ut insinuavimus concl. 1.) ex parte materix subjete colligitur, eundem universalem modum loquendi, prius absolute, postmodum autem restrictè esse accipiendum; saltem posse accipi, præsertim accedente communi sensu Doctorum, ac fidelium.

Ratio ergo à priori hujus conclusionis est voluntas divina, quæ propter pœnitentiâ ita perfectè tergit peccatum & remittit, ut nec actio sibi remaneat ad vindicandum, multo minus ad odium aut inimicitiam; quamvis enim, ut docuimus sæpè præcedenti concl. 9. absolute posset remissâ penâ culpa manere, adeoque redire peccatum quoad culpam tantum, non etiam quoad penam; equidem de facto nunquam remittitur pœna peccati mortalis, manente culpâ, adeoque non est verisimile redire peccatum mortale quoad culpam tantum, non etiam quoad penam.

Igitur peccata per Pœnitentiâ, Deo sic volente, penitus tolluntur & destruantur pro nunc & semper; quod autem semel ita destructum est, non potest redire sine nova productione: ab homine de novo non producit, ut supponitur, nec à Deo potest produci, quoniam peccatum habituale, de quo est

est sermo, non est aliud, quam peccatum actuale moraliter permanens; & actuale non potest produci à Deo, ut patet: ergo neque habituale, quamvis hoc à Deo possit conferri; quia illa conservatio in Deo non est aliud, quam non remissio. Ergo si peccatum sic absolute remissum est, tam quoad culpam, quam quoad poenam, non solum de potentia ordinaria, sed neque de absoluta redire poterit per subsequens peccatum.

Ceterum peccata non sic absolute remitti, videtur aliquorum fuisse sententia: siquidem Magister Sentent. 4. dist. 22. hæc quæstione in utramque partem discussa, ait: Vtrique parti quæstionis probati fuerunt Doctores. Ideoq, alteri parti non prauideans, studioso Lectori iudicium relinquo, addens, mihi tutum fore, ac saltem propinquum, sub mensa dominorum micæ edere. Hæc ille.

Citat autem pro reditu peccatorum imprimis Ambrosium super c. 4. ad Ephes. in fine: Donate, inquit, inuicem si alter in alterum peccat; atque Deus repetit dimissa. Si enim in his contemptus fuerit, sine dubio revocabit sententiam, per quam misericordiam dederas: sicut in Evangelio de seruo nequam legitur, qui in servum suum impius dixerat: Hæc ille.

Secunda auctoritas est D. Gregorii lib. 4. Dial. c. 6. & ponitur de Pœnitentiâ dist. 4. c. 2. Constat ex dictis Evangelii, quod si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per Pœnitentiâ dimissum fuisse gaudebamus.

Acedat D. August. Homil. 15. de verbis Domini, & refertur eadem dist. c. 3. Dixit Dominus (aliâ, dicit illi Deus) dimitte, & dimittentur tibi, si ego prior dimisi, dimitte vel posseda. Nam si non dimiseris revocabo te, & quicquid tibi dimiseram replicabo tibi. Plures similes locutiones, tum Augustini, tum aliorum, allegat supra Magister, quibus innituntur, qui dicunt, peccata dimissa si replicantur, redire simpliciter.

Fundantur autem hæc auctoritates; ut pœnitentiâ manifestum est ex contextu verborum, in illa parabola Matth. 18. de seruo, cui Dominus remisit omne debitum suum; postea vero, quia noluit ipse dimittere seruo suo, iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum, v. 34. Et contumaciter atexit Christus: Sic & Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis uniusquisque fratris sui de cordibus vestris.

Hoc D. Augustinus lib. 1. de Baptismo contra Donatistas cap. 12. Redire dimissa peccata sibi fraterna charitas non est, aperte sicut docet in Evangelio de illo seruo, quem cum invenisset debitorem decem millium talentorum, deprecanti omnia dimisit; ille autem confervum suum, qui ei debebat centum denarios, cum miseratus non fuisset, iussit eum Dominus reddere, quæ ei dimiserat.

Et quamquam hæc parabola solum loquatur de odio fraterno, & ideo aliqui putent per illud tantummodo peccatum, peccata remissa redire; alii tamen universaliter inde discurrunt; vel ad omnia peccata, vel saltem ad hæc tria, apostasiam à fide, contemptum confessionis, & dolorem de priori actu Pœnitentiæ; quia, inquiunt, non est major ratio de odio fraterno, quam de omnibus aliis, aut saltem de his tribus.

Sed numquid propter hanc parabolam recedendum à communi sententia? Nequaquam. Quomodo ergo intelligenda? Ad primum, inquit Scotus 4. dist. 22. q. 1. n. 20. patet, quod illa parabola ad hoc principaliter tendit, quod eadem poena exigitur à seruo illo, qui noluit dimittere seruo suo, quæ fuisset exacta ab eo propter delictum principale: quod enim ibi dicitur: Tradidit eum tortoribus donec redderet universum debitum; intelligo ad propositum; quia non redderet universum debitum, nisi solvendo poenam damnationis, pro eo mittatur in illam carcerem damnatorum: & ita ad propositum recidivans eadem poena damnationis adiudicatur, quam habuisset propter peccata priora, & prius dimissa, & æqualem quantum ad durationem, quia donec reddat &c. sed non sequitur, quod æqualem quantum ad intensiorem: & ita dicendum est ad omnes auctoritates Sanctorum, fundatas in illa parabola Salvatoris; quod peccata illa redeunt, id est, quod obligatio ad damnationem redit, & aggravata propter remissionem illorum peccatorum præteritorum.

Simili modo respondet ad auctoritatem Jacobi 2. v. 10. Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Quantum, inquit Scotus supra n. 21. ad damnationem, quæ est generalis poena omnium peccatorum mortalium, factus est omnium reus. Vel aliter, & in idem redit, quantum ad aversionem à sine ultimo, quæ est communis omni peccato mortali. Sed non est intelligendum, quod factus est omnium reus quantum ad gravitates speciales singulorum, & nullo modo quantum ad illas gravitates easdem numero, vel in specie. Hæc ille.

Si autem à me quaeritur, quod sit illud aggravamen (ut sic loquar) cujus meminit Doctor in his verbis: Et aggravata propter remissionem illorum peccatorum præteritorum? Respondeo ex ipso supra n. 14. Peccatum, inquit, dimissum redit tamquam circumstantia aggravans hoc peccatum, in quod recidivat, & hoc à plerique. Primum, quia quando aliquis recipit ab alio beneficium sibi magis indebitum, tanto magis tenetur lege gratitudinis, etiamsi beneficium receptum sit minus, & per consequens magis, si beneficium est æquale: sed existenti in peccato mortali, nullus est Deus debitor, nisi poena: igitur si sibi gratiam confert, hoc erit donum maxime gratuitè, & liberaliter datum, &

87. Explicatur illa parabola ex Scoto de reditu quædam damnationis quantum ad durationem, scilicet intentionem.

88. Eodem modo explicat verba Jacobi quicumque autem &c.

89. Quod sit illud aggravamen, cuius meminit Scotus.



Et precipue si est gratia equalis gratia collata alii innocenti. Igitur iste ex lege gratitudinis est Deo specialiter obligatus propter hoc donum liberaliter collatum; & per consequens offendens post contra eum; & gravius peccat propter ingratitudinem.

90. Peccatum dimissum redit tamquam circumstantia ingratitudinis.

Scotus.

Ecce primus modus, quo peccatum dimissum redit tamquam circumstantia aggravans hoc peccatum, in quod peccator recidit. Neque caret sua difficultate; quia (ut arguit Scotus supra n. 15.) illud non aggravat, quo non existente, immo postea eius opposito, esset peccatum aequè grave, vel gravius; sed si iste non fuisset prius penitens, immo semper innocens, & nunc peccaret, gravius peccaret quam modo, ergo &c. Probatio minoris, quia cadens à statu innocentie, gravius peccat, quam cadens à statu penitentia; tum quia maius beneficium recipit iste, cui Deus conservavit innocentiam, quam cui concessit Penitentiam post peccatum: tum quia innocens minorem habet occasionem cadendi.

Maius beneficium est conservare innocentiam, quam concedere Penitentiam.

Et quidem admittit Doctor, Quod simpliciter maius beneficium divinum est, conservare innocentiam, quam concedere post peccatum Penitentiam. Unde maius beneficium contulit Deus sua Matri, quam Magdalena. Unde singularis gloria, & ornatus est in Beatis de nunquam cecidisse in peccatum. Ergo concessisse Penitentiam post peccatum, non est circumstantia aggravans, negat consequens.

Quia, inquit, possibile est aliquid peccatum habere nunc unam circumstantiam aggravantem, nunc aliam; & illa, quae ibi aggravat, potest esse gravior, quam illa, quae hic aggravat: & ista circumstantia una possunt esse repugnantes: & ita hic Penitentiam praecedere aggravat, quia tribuit ingratitudinem. Consimiliter ab innocentia cadere aggravat propter ingratitudinem, & innocentia, & Penitentia modo quodam repugnant; sed cadere ab innocentia simpliciter magis aggravat. Haec sufficiant pro primo modo, quo peccatum dimissum redit tamquam circumstantia aggravans.

91. Secundus modus, quo peccatum dimissum redit tamquam circumstantia aggravans ex Scoto.

Secundum modum explicat Scotus supra numero 14. sub hac forma verborum: Quia quanto aliquis tenetur pluribus obligationibus ad aliquid, tanto, si transgreditur, gravius peccat: sed penitens quotiescumque dignè penitet, obligat se saltem voto ad non peccandum imposteriorum, quia sine tali proposito non est digna Penitentia; & praeter hoc, est astrictus ad non peccare eadem lege, quae innocens: igitur si post peccat, transgreditur duplicem legem, obligantem ad non transgrediendum, scilicet & illam generalem, & istam specialem de promisso servando, quod maxime obligat de promisso factio Deo, & de aliquo pertinente ad honorem Dei.

Sed non placet omnibus.

Sed nec iste modus omnibus placet, eò quod propositum de cetero non peccandi, quod requiritur ad dignam Penitentiam, neutiquam sit votum proprie dictum, seu promissio facta Deo de cetero non peccandi, nisi velis, quodcumque peccatum mortale post

Penitentiam esse sacrilegium mortale, contra communem sensum Doctorum, & fidelium.

Respondet Hiquaeus in suo Commentario 4. dist. 22. q. unicà nu. 93; hoc propositum esse implicitam promissionem secundum aequivalentiam quantum est ex determinatione voluntatis, quae debet esse absoluta, & quantum est ex parte penitentis ad non peccandum amplius, quae voluntas est bona, & actus virtutis, non alterius, quam fidelitatis, prout haec virtus comprehendit non solum promissionem strictè sumptam, sed etiam pactum. Unde sicut Deus non remittit peccatum sine tali proposito; ita hoc propositum habet obligationem pacti obligantis ex fidelitate in genere sumptam; specialiter autem obligat ut opponitur obligationi, quae est ex circumstantia ingratitudinis generalis, sicut ergo ex pacto remissionis concedendae, obligatur peccator ad propositum illud habendum ex pacto, & hoc specialiter; ita etiam transgressio & contemptus propositi est transgressio pacti, licet ipsum propositum non sit promissio obligans Deo sub speciali ratione voti.

Per specialem ergo obligationem fundatam in proposito, non intendit Doctor illam, quae est voti; sed illam, quae est pacti, ut distinguitur à circumstantia generali ingratitudinis; quia propositum illud de non peccando deinde exigitur ex pacto remissionis; & ad eius observantiam tenetur penitens ex lege fidelitatis seu fidei servandae Deo, ad quam magis obligatur, quam paganus, cui nullum remissum est peccatum, & haec circumstantia est generalis sive remittatur peccatum adulti per Penitentiam ante Baptismum, & per ipsum Baptismum, sive etiam baptizati post Baptismum. Haec ille; quae sanè indigent novo commentario, ut intelligantur. Absolvo difficultatem tribus verbis.

Imprimis fixum esse debet & immobile in omni intellectu, quia Scotus hic non loquitur de promissione strictè dicta; haec siquidem communi calculo gravius obligat, quam virtus gratitudinis, praesertim promissio facta Deo, quae à Theologis vocatur votum, cum tamen Doctor in eadem questione n. 19. ita scribat: Sed quid est simpliciter gravius, vel cadere respiciendo ad maius beneficium, vel magis indebitum praestitum, vel ad plura promissa de non cadendo? Respondet, absolute plus ligat preceptum legis naturae pertinens ad gratitudinem, quam ista obligatio nova contracta per propriam promissionem; nisi forte istud principium vel preceptum: Serva promissa, magis obliget, quam istud: Esto gratus beneficienti secundum gradum eius in beneficiendo.

Deinde n. 18. docet, illam circumstantiam sive ingratitudinis, sive non observationis promissio, neque mutare speciem, neque notabiliter aggravare. Respondet, inquit, nulla nova culpa est nisi gratia

gravi ex aliqua circumstantia respiciente Penitentiam precedentem, quod illa circumstantia equiparetur gravitati peccati in se, sive in propria malitia, nec forte in centesima parte.

Ex istis autem, quod circumstantia proprie dicti vori castitatis, non equiparetur gravitati fornicationis in se, sive in propria malitia, nec forte in centesima parte? Indubitatum est apud omnes, fornicationem ex illa circumstantia contrahere malitiam, ex suo genere graviorem ipsâ malitiâ simplicis fornicationis.

Quæ est ergo obligatio promissi, de qua Scotus? Respondeo, obligatio virtutis Constantiæ, cujus ratio in eo sita est, quod homo sibi in bono proposito constet, sibi que similis permaneat contra omnes difficultates occurrentes, idque quamdiu ratio distabit.

Cum ergo Deus non remittat peccatum sine proposito de cetero non peccandi, & nulla ratio distet, ullo umquam tempore esse recedendum, sed semper, & ubique in illo esse permanentium, constat evidenter, quod recidivis post Pœnitentiam, peccet contra illam virtutem speciali peccato inconstantie, licet solum veniali, quo non peccavit, quando primò cecidit ab innocentia. Ità ego intelligo Scotum, an verè, an falsò judicet æquus Lector.

Si inferas: ergo cadendo à Pœnitentia, necessariò simul pecco duobus peccatis. Respondet Doctor supra nu. 18. Quod possibile est recidivam peccare pluribus peccatis, vel quasi pluribus, si ex deliberatione agat contra legem communem, & contra legem gratitudinis, & contra legem promissi; sed communiter non sic peccatur; quia peccans communiter non appetit nisi delectationem, licet inordinatè, & vellet illi delectationi non esse annexas tot prohibitiones: & isto modo omni peccato contingit inobedientia; & contemptus, & odium Dei, & ingratitude, & huiusmodi, non quod peccator habeat tunc actum elicitem pertinentem ad singula istorum, sed implicitè in quantum vult aliquid ad quod quoddammodo concomitantur hæc omnia. Concedo ergo, quod possibile est peccare recidivam unico peccato; quia videlicet possibile est, quod non consideret, nisi solum legem communem.

Et quando inferas (prosequitur Doctor) ergo possit aq̃e gravius peccasse primò quando cecidit ab innocentia; concedo quantum est ex parte libidinis, & inordinationis formalis in peccato: sed non quantum est ex parte istius circumstantie ingratitude, & multiplicioris obligationis: peccasset tamen tunc gravius quantum ad illam circumstantiam, quia magis ingratus est cadendo ab innocentia, quam à Pœnitentia.

Sed contra hoc arguitur per illud Lucae 7. v. 41. & sequentibus: Duo debitores erant cuidam seneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis

unde redderent, donavit utrique. Quis ergo eum plus diligit? Respondit Simon: E sumo quia is, cui plus donavit.

Quam responsonem Christus approbans subiunxit: Rectè indicasti. Sed innocenti nihil donat Deus hoc modo; peccatori autem multa donat: ergo peccator plus Deo tenetur; quare magis ingratus est simpliciter quando recidivat.

Respondet Scotus supra n. 16. Donare potest intelligi absolute prout est actus voluntatis liberaliter communicantis; vel donare, id est, condonare sive remittere, ut accipitur cum dicitur, donavit peccata. Primo modo verum est, quod cui plus donatur, ille magis tenetur donanti: & hoc modo dico, quod Deus innocenti maius donum dedit, quam cui dimittit peccatum. Secundo modo peccanti donat plus, quam innocenti, quia innocens non habet, quod sibi remittatur.

Et si tunc sumatur Maior, quod ille plus tenetur diligere, cui plura donantur, id est, remittuntur; verum est comparando duos, quorum uni pauciora donantur, & alteri plura; & hoc si non esset beneficium aliud datum, nisi hoc, quod est donare vel remittere. Sed nullus est, cui Deus pauca donat, quia pauca commisit, quin sit eidem aliud beneficium datum maius, quam donare; id est, remittere plura, scilicet preservare eum ab aliis, in qua cadere potuisset, & recidisset, nisi preservatus à Deo fuisset.

Quod optimè confirmatur duplici auctoritate D. Augustini. Prima petitur ex lib. 2. confess. cap. 7. ibi: Gratia tua deputo, & misericordie tue, (alloquitur Deum) quod peccata mea tamquam glaciem solvisti. Gratia tua deputo, & quaecumque non feci mala. Quid enim non facere potui, qui etiam gratitum facinus amavi? Et omnia mihi dimissa esse fateor, & quæ meâ sponte feci mala; & quæ te duce non feci. Quis est hominum, qui suam cogitans infirmitatem, audeat viribus suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, ut minus amet te, quasi minus ei necessaria fuerit misericordia tua, quâ donas peccata conversis ad te? Et post pauca: Et ideo te tantumdem, immo verò amplius diligit; quia per quem me videt tantis peccatorum meorum languoribus exui, per eum se videt tantis peccatorum languoribus non implicari.

Secunda auctoritas habetur lib. 50. Homil. 23. ibi: Hoc tibi dicit Deus tuus: Regēbam te mihi, servabam te mihi, ut adulterium non committeres: suavor desuit, & ut suavor desset, ego feci: locus, & tempus desuit, & ut hac desset, ego feci. Assuit suavor, non desuit locus, non desuit tempus, ut non consentiret ego tenei. Agnosce ergo gratiam eius cui debes, & quod non admisti. Mihi debet iste (peccator) quod factum est, & dimissum vidisti; mihi debes & tu (à peccato preservatus) quod non admisti. Nullum enim est peccatum, quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector, à quo factus est homo.

98. Responso ex Scoto

99. Consummatur duplici auctoritate D. Aug. Primæ

Secundæ

Additur exemplum ex Scoto,

Addit Scotus exemplum: Si aliquis, inquit, ex liberalitate concedit alicui omnia sua, ut eis utatur ad libitum: alteri vero concedit aliqua mutuo, & post, quando debet illa reddere, remittit sibi: quis eum plus diligit? Dico, quod primus, quia maius beneficium recepit, & tamen plura remittit alteri; sed quod primus nihil habeat sibi dimittendum, hoc est ex beneficio illius, qui omnia sua liberaliter ei concessit. Unde non est vera illa propositio simpliciter: Cui plus dimittitur, plus diligit dimittentem, nisi de illo dimittente, per cuius beneficium non fiat, quod ille non tenetur ad tot, ad quot ille.

100. Oposita lenientia aliquibus placet.

Ceterum non desunt Auctores, qui licet admittant, ratione beneficium accepti esse maiorem ingratitudinem cadere ab innocentia, quam post justificationem relabi, equidem existimant, ratione aliarum circumstantiarum, immo simpliciter hoc postremum gravius esse.

Probatio,

Probant: quia maior obligatio gratitudinis confurgit ex eo, quod beneficiatus beneficium indignior sit; dicitur siquidem ratio naturalis, debere pauperem esse gratiorem pro dono unius coronati, quam Regem pro centum, & inimicum debere esse gratiorem pro parvo, quam amicum pro maiori beneficio; quia dignitas, vel indignitas personae recipientis, vel operantis, maxime attenditur ad moralem aestimationem rei acceptae, vel operis, ut in Christi merito, & similibus exemplis patet.

101. & responsio ad Scotum,

Ad Scotum 4. dist. 22. qu. 1. nu. 15. ibi: Cadere ab innocentia simpliciter magis aggravat. Respondent, per ly simpliciter magis, non intelligit, quod omnibus consideratis est magis tale in sua substantia individua; sed quod in sua substantia specifica, quae sumitur ex objecto & circumstantiis magis est tale.

quae satis extorta videtur.

Quidquid sit de hac interpretatione Scoti, quae satis extorta videtur; & similiter de ratione allegata, quae minus solida apparet; sufficiat impraerentiarum, quod per peccatum subsequens redeat obligatio ad damnationem, & quidem aggravata propter remissionem illorum peccatorum praeteritorum; ratione cuius aggravaminis haec fuit ex Scoto deduximus.

102. Non debemus in speciali confiteri peccata praecedentia, tamquam circumstantias aggravantes.

Porro si quaeritur: Numquid oportet in speciali confiteri peccata praecedentia, tamquam circumstantias aggravantes? Respondet Scotus supra n. 19. Quod quamquam hoc sit licitum, & forte utile: non tamen videtur necessarium illa confiteri in speciali; quia in quantum aggravant, possunt exprimi sufficienter in confessione, absque expressione illorum peccatorum, prius dimissorum in speciali, scilicet dicendo: de multis & magnis peccatis aliis penitus, & credo quod Deus mihi remiserat, & ideo sui nunc magis ingratus in peccando.

Sed neque in generali.

Sed numquid hoc tenetur dicere in confessione? Non credo, secluso formali contem-

ptu prioris justificationis. Probatur: quia peccata praecedentia non sunt circumstantiae notabiliter aggravantes, ut supra diximus ex Scoto. Praeterea ingratitudo est conditio transcendens cum omni peccato, quatenus in omni peccato offendimus Deum, non modò ut supremum Dominum, & Legislatorem; verum etiam ut supremum benefactorem, cui vicem reddere tenebamur. Ergo sufficienter exprimitur, & intelligitur in omni peccato, sicuti exprimitur, & intelligitur inobedientia.

Quae cum ita sint, liquet profecto, propter parabolam Christi Matth. 18. nequaquam recedendum esse à communi sententia. Ut committam, parabolas non in omnibus adaptandas esse; & ideo comparatio praesentis parabola nonnullis videtur in hoc sita, quod sicut Rex ille parabolicus debitum dimissum revocavit ob cognitam postea inclementiam servi in confervum; sic Deus ob eandem causam simpliciter non dimittit debitum illi homini, in cuius corde jam videt odium erga confervum, tamen si ex parte Sacramenti videatur remissum; ideoque veluti revocavit; & puniendo ostendit non fuisse dimissum. Sic, inquit Christus concludens parabolam; Pater meus caelestis faciet vobis, id est, sic vobis non remittet, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Addunt aliqui; speciale videri peccato inclementiae, ut propter illud Deus frequenter permittat hominem labi in aequivalentia peccata prius dimissis; ideoque contra hoc vitium parabolam istam singulariter adductam. Sed conjectura est, fundata in rationabili congruentia, & malitia peccati inclementiae.

Obijciunt praeterea ex Scriptura, quod habetur 3. Reg. 17. v. 18. Quid mihi & tibi vir Dei? Ingressus es ad me, ut rememorarer iniquitates meae, & interficeres filium meum? Item Psalm. 37. v. 6. Putruerunt & corruptae sunt cicatrices meae à facie insipientiae meae. Id est, peccata vetera per novam insipientiam de novo ferere ceperunt. Item Psalm. 78. v. 8. Ne meminervis iniquitatum nostrarum antiquarum, Item Psalm. 103. v. 14. In memoriam redeat iniquitas patrum eius.

Respondeo, has Scripturas excepta illa Psalmi 37. intelligi de peccatis quoad peccatum temporalem huius vitae, cuius dicitur Deus recordari; quia differendo illam, ejus videbatur quasi oblitus, & per se peccatum accipit occasionem eam accelerandi.

Porro in illo Psalm. 37. per cicatrices non veniunt vetera peccata; sed peccatorum reliquiae, id est, inducti habitus pravi, seu perverse inclinationes, quae à facie insipientiae quasi computrescunt, id est, corruptionem concipiunt, quando insipientia hominis consentiente in nova ebulliunt peccata. Alii aliter inter-

interpretantur hæc verba, ut videri potest apud Interpretes S. Scripturæ.

Ex ratione arguitur: Contritus de peccato, si postea contemnit confiteri, aut redit idem peccatum, & sic habetur propositum; aut non, & sic erit dimissum sine secunda & tertia parte Pœnitentiæ, quod est inconueniens.

Respondet Scotus supra num. 21. Vno modo potest dici, quod si contritus prius, contemnit postea confiteri, peccat novo peccato mortali in illo contempitu; nec tamen redit culpa dimissa per contritionem, nisi, inquam, redit quantum ad malitiam, nec quantum ad reatum (ubi, ut vides, Scotus clarissime distinguit inter culpam & pœnam) sed semper sola pœna manet temporalis debita illi, licet pena damnationis debeatur novo peccato mortali.

Alio modo potest dici, quod quando pro peccato habetur pena completa (intellige, completa quantum ad tres partes Pœnitentiæ, contritionem, confessionem, & satisfactionem) tunc commutata est pena damnationis in pœnam temporalem, non sic autem de peccato, de quo habetur contritio sine aliis duabus partibus Pœnitentiæ.

Ecce duplex responsio; Sed prima, inquit Doctor, est conuenientior, quia peccatum in contritione simpliciter deletur; ita quod non manet, nisi obligatio ad pœnam temporalem, & si post sequatur contemptus satisfactionis, seu confessionis, novum peccatum mortale est, & aggravatum propter culpam preuentam in contritione dimissam.

Obijcit ultimò: Tenebra potest redire eadem numero, quia privatio numeratur vel enumeratione habitus, cui opponitur, vel subiecti sed tenebra sequens lumen, habet idem subiectum cum tenebra præcedente, & est privatio ejusdem luminis in numero, quia idem lumen in numero maneret, si tenebra non inisset: ergo eodem modo peccatum; quod est tenebra spiritualis in mente, potest eodem numero redire.

Respondet Doctor supra nu. 22. Quod non potest redire eadem tenebra numero, saltem per naturam; quia ita non potest esse eadem negatio, sicut nec eadem affirmatio post interruptionem hinc & inde. Ad probationem dicit: Quod ad unitatem privationis non sufficit unitas subiecti, & habitus oppositi; sed requiritur unitas continuitatis eiusdem subiecto, eo modo quo potest habere esse in subiecto.

Probat à simili: Quia ad unitatem negationis non sufficit unitas affirmationis; nam non Sortes quod est negatio unius numero affirmationis, potest esse non solum plura numero, sed in pluribus specie & genere: & tot esse, quot sunt entia, que non sunt Sortes: ita & privatio potest esse eiusdem forme, & tamen non eadem: potest etiam esse in eodem subiecto pluraliter, si sit interruptio, sicut & habitus eius est pluraliter, si cum interruptione inisset illi subiecto: sive enim positivum, sive pri-

vativum vel negativum idem numero reparare, hoc (sicut dicitur in materia de Resurrectione) solus est potentia infinita Dei. Erit itaque

CONCLUSIO IV.

Peccata sic possent à Deo remitti, ut per subsequens peccatum redirent ad eandem prorsus culpam, & pœnam. Quidni etiam eadem numero culpa actualis possit redire?

Resolutio hujus quæstionis pendet ab illa quæstione physica: An idem numero ens possit reproduci per Deum; supposita autem sententiâ affirmante (quæ videtur nobis verior & probabilior) quare non possit de potentia Dei absoluta redire idem numero peccatum actuale? Neque propterea Deus erit auctor peccati, quoniam non aliter se habebit in hac reproductione, quàm se habuit in prima productione.

Rogas à me, qualiter se habuerit in prima productione? Respondeo; obtulit in actu primo concursum indifferentem ad actum bonum, & malum; nullo modo determinans, aut suadens; immo potius dissuadens fieri actum malum, licet posita determinatione voluntatis create ad speciem actus mali; Deus illam determinaverit ad hunc numero actum.

Audiamus Scotum 2. dist. 37. q. 2. n. 14. Ita igitur si ad velle voluntatis create concurrant due voluntates, scilicet voluntas create, & divina, potest esse defectus in ipso velle ex defectu alterius cause, & hoc quia ista causa potest reititudinem dare actui, quam tenetur dare, & tamen non dat: alia autem licet non teneatur eam dare, tamen quantum est ex se daret, si voluntas create cooperaretur. Vniuersaliter enim quidquid Deus dat antecedenter, daret illud consequenter quantum est ex se, nisi esset impedimentum: dando autem voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ sunt in potestate voluntatis; & ideo quantum est ex parte sui, dedit reititudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex consequenti daret, si ipsa voluntas quocumque actum elicitem rectè ageret ex parte sui. Est igitur defectus in effectu duarum causarum, non propter defectum causa superioris, sed inferioris; non quia causa superior causet reititudinem in effectu, & inferior obliquitatem; sed quia causa superior quantum est de se, causaret, si causa inferior secundum suam causalitatem causaret: & ideo reititudinem non causari est propter hoc, quia causa secunda quantum ad se pertinet, non causat. Hæc ille. Quæ sic expono:

Voluntas create, & non Deus est formale principium determinativum communis actionis

107. De potentia Dei absoluta potest redire idem numero peccatum actuale.

Quomodo Deus se habet in prima productione peccati.

108. Defectus contingit, quandoque ex una causa, non ex altera, licet effectus sit communi.

109. Voluntas create est

formale
principium
determina-
tivum ac-
tionis pec-
caminosa.

nis utriusque causæ ad talem actum, qui est peccatum: id est, voluntas creata est ratio, quare communis actio non solum à voluntate, sed etiam à causa prima determinatè procedat, quatenus causa 1. sese accommodando determinationi causæ secundæ; ipsa etiam propriâ determinatione concurrat ad actionem, ad quam suum concursum determinat causa secunda.

Enimvero illud appellamus formale determinativum in unoquoque ordine, quod ita est ratio alicujus tertii determinati, ut etiam alteri determinativo sit ratio, cur idem determinativum constituat: sic forma substantialis est formale determinativum in composito physico, quia scilicet est ratio constituendi determinatè tale compositum.

Probatio.

Simili modo impræsentiarum, causa secunda se determinando ad suam actionem, est ratio, cur etiam causa prima seipsam liberè determinet ad eandem actionem; adeoque est formale principium determinativum communis actionis, non quidem quoad individuum, sed quoad speciem & exercitium.

110.
In quo fundetur malitia formalis & moralis.

Cum igitur malitia formalis, & moralis fundetur in eo, quod liberè eliciatur actus talis speciei, & eliciatur hic & nunc cum talibus conditionibus, quibus illicitus est, nempe lege & conscientia prohibente, & cum indebitis circumstantiis, sequitur manifestè, causam secundam liberam solum esse principium formale determinativum actionis malæ; ac proinde solum esse principium & causam malitiæ: quoniam hæc malitia non fundatur in actu positivo quomodocumque exercito determinatè (quo pacto etiam Deus concurrat ad exercitium ejus determinatè) sed exercitio determinatè contra legem, & rationem, seu conscientiam in talibus circumstantiis; sic autem non exercetur, nisi à principio formali determinativo; siquidem lex, & conscientia vult dumtaxat esse formalem rationem, cur iste actus fiat hic & nunc.

Deo moraliter est impossibile non cooperari voluntati creatæ.

Porro huic principio formali determinativo cooperari solum prohibet lex, & conscientia, quando non cooperatio est physica, & moraliter possibilis: jam autem Deo moraliter est impossibile non cooperari; quia non absque maximo inconvenienti, puta perturbatione totius ordinis naturæ, & causarum liberarum ad bonum necessitatione, ac subtractione concursus ad operandum convenienter suæ naturæ, id est, ex libertate & indifferentia ad bonum & malum.

111.
Occurrit objectioni.

S. August.

Fateor potuisset Deus ab æterno sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut nunquam vellent peccare; sed semper liberè amplecterentur quod bonum est: interim supposita contrariâ ordinatione, de qua D. August. lib. de Corrept. & Grat. c. 10. ibi: *Quæ propter saluberrimè consuemur, quod rectissime cre-*

mus, Deum Dominum, rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortiva esse præcivit, & scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis bene facere, quam mala esse non suere; sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius essent, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratia beneficium, insinuatque indicium.

Hæc dico ordinatione admittâ, sicut necessariò admittenda est, evidens est, si homo absolutè se determinet ad malum, Deum non posse negare suam cooperationem, nisi perturbando ordinem naturæ, & causas aliquo liberæ ad bonum necessitando, & subtrahendo concursum ad operandum convenienter suæ naturæ, ut de facto instituta est, id est, ex libertate & indifferentia ad bonum & malum.

Sicut ergo Deo non imputatur malitia primæ productionis actus mali, tamen determinet creaturam ad individuum, ita neque debet imputari malitia reproductionis actus mali, tamen ab ipso solo dependeat, ut idem numero actus malus reproducat. Neque enim tali casu illud peccatum à solo Deo reproduceretur, sed ab ipso homine peccante, quamvis Deus, ut dixi, foret causa, quod idem numero actus ab homine reproduceretur, in quo nulla est malitia.

Adeoque hæc doctrina non repugnat illi dicto S. Augustini lib. 83. qq. 9. 3. *Nullo sapiente homine auctore sit homo deterior. Non autem parva ista culpa est; immo tanta est, que in sapientem quemvis hominem cadere nequeat. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior. Multo minus igitur Deo auctore sit homo deterior.* Etenim in casu proposito, Deus non erit auctor peccati magis, quam concurrente ad actum peccati numero diversum.

Quod si possit per Deum redire idem numero actus physicus peccati; cur non etiam eadem numero malitia? Nam forma, quæ privat, est eadem numero, & subjectum idem numero; ergo similiter privatio erit eadem numero.

Nec obstat interruptio, de qua Scotus in fine præcedentis conclusionis; quia si illa interruptio non impedit, quin Deus possit reproducere eundem numero actum, etiam non impedit, quin per ipsum possit redire eadem numero privatio. Sin autem illa interruptio, vel quodcumque aliud, impedit Deum, ut quidam autumant, ne possit reproducere eundem actum physicum peccati, etiam indubiè impedit Deum, ne possit reproducere eandem numero malitiam; quia eadem numero malitia non alio modo causatur, quam causando eandem numero entitatem physicam peccati.

Sed

Sed mittamus ista, & veniamus ad primam partem conclusionis, quæ est propria huic loco, & communior, quantum ad reditum æqualem pœnæ. De quo utique reditu sic inquit Doctor Subtilis 4. dist. 22. q. unica n. 5. in fine: Sic igitur potest dici quantum ad istum articulum, quod si in recidivante, si in non recidivante, quia actus divinus non dependet à peccato extrinseco istius recidivantis, potest Deus de potentia absoluta reducere obligationem istius ad eandem pœnam quæ prius, & etiam eandem obligationem, & ita eodem modo quo peccatum remanet post actum, quia non nisi obligatio ad pœnam, potest de potentia Dei absolutâ peccatum idem numerate, non solum in recidivante, sed in non recidivante.

Probatur hæc sententia ex Scoto supra n. 4. Deus potest istum obligare pro B. ad eandem pœnam, ad quam pro A. Igitur & iste potest obligari ad eandem, & per consequens habere eundem reatum; & rursus A. & B. instantia, inter quæ succedit tempus medium, in quo non est obligatus. Antecedens probatur: quia voluntas mea hoc potest velle, sicut est istum primo ordinare ad pœnam; & secundo velle non ordinare ad pœnam sub conditione, scilicet si iterum non offendat: & si iterum offendat, velle eum ex tunc ordinare ad eandem pœnam.

Si autem dixeris, quod in hoc voluntas mea non est iusta, & per consequens simile non potest competere voluntati divinæ. Contra (inquit Doctor n. 5.) 12. q. 2. Episcopus. Servus manumissus, propter ingratitudinem æternam pœnæ servitutis iuste subditur; ergo sic in proposito.

Verum hoc exemplum servi manumissi aliquibus dedit occasionem dicendi, Scotum docuisse, quod peccatum possit redire quoad eandem pœnam, tamen si pœna absolutè foret remissa, contra expressum textum ibi: Secundo velle non ordinare ad pœnam sub conditione, scilicet si iterum non offendat. Ergo non loquitur Scotus de remissione absoluta, sed conditionatâ; alioquin falsum locutus fuisset, quod absit.

Probatur; quia remissio absoluta comprehendit totum tempus sequens ipsam remissionem, & includit voluntatem absolutam non puniendi; siquidem tollit objectum iustitiæ vindicativæ in universum respectivè ad tale subiectum, adeoque omnem inæqualitatem ex parte peccatoris. Jam autem de absoluta potentia nequit Deus agere ex iustitiâ vindicativâ, nisi suppositâ materiâ ejus in peccatore, neque potest per iustitiâ vindicativam derogare voluntati determinatâ & absolutæ suæ misericordiæ, quâ voluit peccatorem amplius non esse reum culpæ aut pœnæ.

Sicuti si aliquis sustinuerit pœnam condignam pro peccato, non possit ultrâ pro eo peccato etiam de absoluta potentia à Deo puniri. Quis autem nesciat, per absolutam condonationem æquè satisfieri, si vè æqualiter

extingui obligationem iustitiæ vindicativæ, atque per condignam passionem pœnæ?

Ceterum ad exemplum Scoti Respondeo; non in omnibus debere esse paritatem. Præterea talis servus manumissus, non est liberatus, nisi cum hac conditione, quod si sit ingratus, possit iterum subijci servituti; idque quia lex hoc præcipit, aut saltem permittit. Hæc sunt verba legis: Huiusmodi libero (id est, servo manumisso) adversus Ecclesiam, cuius iuris exitiū, accusandi, vel testificandi denegatur licentia. Quod si presumpserit, placet, ut stante commutatione, in servitutem propriæ Ecclesiæ revocetur, cui nocere conatur.

Si non esset talis lex, non posset revocari in servitutem propter ingratitudinem, nisi tanta esset ingratitudo, quæ secundum se mereretur talem pœnam. Et consimiliter si peccatum recidivantis tale esset & tantum, ut mereretur pœnam prius absolutè remissam, indubiè illa infligi posset, & de facto infligeretur, non quatenus fuit pœna prioris culpæ remissa, sed quatenus hæc actualis nova culpa illam meretur.

Igitur Scotus intelligendus venit de remissione pœnæ conditionata, si vè restrictâ ad certum aliquod tempus, secus de omnimodâ absoluta sine determinatione ad aliquod tempus, vel certas aliquas circumstantias.

Atque sic intellectâ ejus doctrina, communior est Theologorum, & probatur; quia de facto Deus liberaliter remittit pœnam æternam simul cum culpa, aded ut etiam servando æquitatem iustitiæ vindicativæ possit remittere vel solam culpam eadem æternitatis pœnâ permanente, ut ostendimus sect. præced. concl. 9. aut certè, quod minus est, remittere pœnam æternam sub hac conditione, si amplius peccator non offendat. Quæ enim repugnantia in hac conditionali remissione?

Hæc, inquis, quod ablata seu remissa culpâ, absolutè & simpliciter, homo nihilominus maneat dignus pœnâ, cum tamen sine culpa nemo sit puniendus, & dignitas pœnæ ipsa sit formaliter peccatum seu culpa habitualis.

Respondeo, de facto ablata absolutè & simpliciter culpâ veniali; manet nihilominus pœna temporalis, debita culpæ veniali. Quidni ergo remissa simpliciter & absolutè culpâ mortali, possit nihilominus remanere pœna æterna, saltem sub conditione, si amplius peccator offendat? Nonne Deus potuisset ordinare pro peccato mortali pœnam non æternam, condignam tamen secundum intensivam? Quidni illa potuisset permanere remissa culpâ sicuti de facto permanet pœna non æterna, debita peccato veniali; permanere, inquam, saltem sub conditione relapsus? Non video quid obftet.

Neque tunc puniretur quispiam sine culpa; quia supponitur recidivatio si vè relapsus. Et

116. Respondeo ad exemplum servi manumissi, adductum à scoto,

117. Probatur doctrina Scoti,

118. & satisfit objectioni,

In casu proposito non puniret

si crea
cor sua
potenti
bene fa
esse an
s offen
deinde
ne indi
ur ne
m non
perur
quin li
ahendo
er suæ
est, ex
& ma
tia pri
deter
neque
is acti
ut idem
Neque
Deo te
cante,
quod
ducere
gnat ill
ullo fa
in autem
sapien
st autem
ulo mi
Etenim
or pec
nem pec
em nu
etiam
quæ
idem
eadem
otus in
lla in
ffit re
m non
eadem
uptio,
m, ut
ducere
m in
ducere
m nu
quam
physi
Sed

retur quipiam sine culpa, aut certe sine causa.

Que sit illa causa?

119. Occurrit objectioni.

120. Culpa potest remitti sub hac conditione, si rursus homo non offendat.

Probatio sententiæ oppositæ ex Lugone.

Quid sit condonare culpam.

121.

quamvis ille relapsus de se non mereatur tantam pœnam, est tamen conditio sine qua non tanta pœna infligeretur. Unde Regula juris 23. de Reg. juris in 6. non dicit absolute & simpliciter: *Sine culpa non est aliquis puniendus*: sed cum hac modificatione: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*. Causa autem hic est, peccatum dignum tantâ pœnâ præcessisse, & pœnam non esse remissam, nisi sub conditione: Si amplius homo non peccat. Porro dignitas conditionata pœnæ, ipsa neutiquam est formalis ratio peccati, seu culpæ habitualis; immo nec dignitas absoluta pœnæ; sed potius dignitas absoluta odii seu inimicitia divina. Vide dicta sect. 5. concl. 9.

Nec obstat, quod nunc contritio deleat pœnam æternam absolute & simpliciter; hoc enim non habet ex natura rei, sed ex divina acceptance; potuisset siquidem Deus (quidquid reclamet Vasquez, existimans contritionem ex natura rei esse condignam satisfactionem pro culpa, & pro pœna æterna) eam non acceptare ad remissionem absolutam pœnæ; vel solum acceptare ad remissionem conditionatam.

Reverâ si contritio foret æqualis satisfactio ex natura rei pro pœna æterna, quæ ratio quæso, quare non semper deleat omnem pœnam temporalem? Nonne major satisfactio requiritur pro pœna temporali, quàm æternâ? Et tamen constat per contritionem non semper deleri omnem pœnam temporalem.

Sed numquid quæ remissionis pœnæ, eadem est ratio remissionis culpæ, ut etiam culpa possit remitti sub hac conditione, si rursus homo non offendat, vel melius, donec rursus offendat, adeoque redire positâ novâ offensâ? Afirmat conclusio, quamvis multi contradicant, inter quos Cardinalis Lugo disp. 10. de Pœnitentiâ n. 10.

Probat autem Emin. suam opinionem; quia eo ipso, quod culpa remittitur solum sub conditione, non remittitur absolute & simpliciter, nec poterit dici ablata, nec homo mundatus, & purificatus ab illa macula; condonare enim culpam alicuj, est radicem ex corde evellere radicem offensæ & querelæ contra illum; si ergo manet adhuc in corde altâ mente repositum peccatum præteritum, & radix querelæ & averfionis, non fuit verè condonata offensâ: condonare quippe est reducere res ad priorem statum; interim autem dum Deus reservat sibi illud jus ad querelam & odium ratione offensæ præteritæ, non reducit rem ad priorem statum æqualitatis & pacis, nec habet erga hominem eumdem animum, quem habebat prius.

Et quamvis Deus non possit talem hominem actu odio habere, quamdiu non ponitur illa conditio, tamen verè remanet in illo jus odii. Sicuti quamvis homo pro meritis mor-

tificatis, non possit actu quidquam exigere à Deo, manet tamen jus exigendi positâ conditione.

Talia ergo peccata non essent verè destructa, sed solum mortificata seu confopita, adeoque non esset in tali homine perfecta iustitia, & æqualitas cum Deo, & per consequens neque sanctitas; qui enim debet sub conditione odium, jam debet aliquid; & habet debitum actuale ex parte obligationis, licet non obliget pro tunc, sed pro tali tempore ad odium Dei terminandum; quæ obligatio repugnat veræ amicitia divina.

Confirmatur; quia illa macula sic mortificata non posset stare cum Unione hypostatice; quæ cum adferat secum summam sanctitatem non posset non extinguere omnino quancumque maculam peccati. Neque videtur quod Deus posset assumere humanitatem alicujus peccatoris, & solum condonare peccata pro illo tempore, itâ ut soluta Unione redirent; talis enim homo posset orare pro peccatis suis, & itâ eorum veniam à Deo exigere; quod non videtur posse stare cum perfectissima illa sanctitate. Hæc ex Lugone.

Respondeo, illa omnia ad summum probare, oppidè conveniens esse, ut fiat remissio peccatorum absque tali conditione, prout de facto fieri admittimus: interim tamen, sicut de possibili potest Deus remittere peccatum sine infusione gratiæ, & assumptione ad suam amicitiam, ut diffusè probavimus sect. 5. concl. 6. cur non pari ratione poterit peccatum remittere cum imperfecta assumptione ad suam amicitiam?

Et si Deus absolute possit unum peccatum mortale sine altero remittere, ut latius ostendimus sect. præc. concl. 5. cur non possit omnia remittere sub conditione, donec & usque homo rursus offendat? Nullam video disparitatem; cum nullo modo antecederet ad suum decretum necessiter, vel saltem ad remissionem conditionatam peccatorum. Quocirca etiam per remissionem conditionatam non minimam præstaret gratiam peccatori, tametsi majorem, si simpliciter & absolute remitteret.

Priusquam autem respondeo in particulari ad argumenta Lugonis; Nota, nos per remissionem conditionatam, non intelligere illam, quæ fieret positâ aliqua conditione; v. g. si cras oraveris, remittam tibi peccata tua: hæc siquidem non tam est remissio, quàm promissio remissionis pro tempore futuro; sed intelligimus remissionem de præsentî, duraturam tantum pro illo tempore, quo homo abstinebit ab ulteriori peccato, itâ ut postea novo peccato, jam Deus sit ipsi inimicus, tam pro peccato, quod in præsentî committit, quàm pro illo, quod antea sub ista conditione fuit remissum. Hoc notato

Dico

Dico paucis; eo ipso quod culpa remittitur sub tali conditione, remittitur pro nunc simpliciter & absolute, & poterit dici ablata, & homo mundatus, & purificatus ab illa macula. Etenim impræsentiarum radicibus ex corde evulsa est radix offensiois, & querelæ contra illum, & res reducta est ad priorem statum æqualitatis & pacis, aded ut sit in libera potestate hominis, ne amplius eum Deus odio possit habere; ut proinde peccatum istud non debeat dici mortificatum dumtaxat, & consumptum; sed plane extinctum & destructum pro tempore præsentis, utpote ex quo nullam Deo competat jus, quo possit uti invito homine. Aliud est de merit. mortificatis; quia licet de facto pro illis peccator à Deo nihil possit exigere, tamen in libera potestate ejus est, ut reviviscant per Pœnitentiam.

Nonne Deo hodie competit jus, si ita velimus loqui, ut pro peccato crastino odio habeat peccatorem? Num ideo homo, quem Deus videt cras peccaturum, hodie non erit verus & perfectus amicus Dei? Ergo similiter poterit hodie Petrus v. g. esse verus & perfectus amicus Dei, tamen si Deus cras futurus sit ipsi inimicus pro peccato præterito remisso. Nam totum jus, quod Deus potest prætereundere ex illo peccato præterito, consignavit in manus Petri, adeoque potius Petrus, quam Deus, est Dominus illius juris; quia si Petrus vult, sicut potest velle, non magis ex peccato præterito, quam futuro, poterit ipsi esse inimicus.

Hinc non video, quare non possit Deus absolute assumere humanitatem alicujus peccatoris, cui condonasset peccata pro toto illo tempore, quo amplius non offendit, nam licet talis humanitas possit fieri inimica Dei pro peccato præterito, æquidem numquam fieret, ut suppono; sicuti in sententia Scoti, humanitas Christi de facto fuit peccabilis, adeoque capax odii divini pro peccato futuro.

Et gratis admissio, quod non possit stare illa remissio conditionata cum Unione hypostatice; ergo neque cum gratia habituali & absolute amicitia Dei, negatur Consequentiæ: nam gratia habitualis & absolute seu perfecta amicitia Dei stat cum peccato veniali; cum quo tamen non stat Unio hypostatice, propter majorem perfectionem & dignitatem.

Quod addit de oratione, nullius est pili; vel enim illa humanitas esset certa se numquam peccaturam, & tunc consequenter certa esset, quod numquam redirent peccata præterita remissa; ut quid ergo oraret pro venia? Vel non foret certa se num-

quam amplius peccaturam, & tunc sicut possit orare pro evitacione peccati futuri, ita etiam pro liberatione ab illo reditu peccatorum; non quia de presenti oblit; sed quia pro eo casu conditionali, esset ipsi melius non incurere odium propter peccatum præteritum; quia melius est incurere odium tantum ut quatuor, quam ut octo.

Ut si quis faciat votum de non fornicando, potest hodie petere dispensationem; non quia modò illud votum oblit; sed quia judicat melius esse, ut casu quo fornicetur, solum peccet unico peccato.

Dices; qui alteri daret rem quampiam sub onere eadem in specie, & numero restituendi post certum tempus, non verè transferret dominium illius rei in alterum; ergo similiter Deus condonans mihi jus suum, quod habebat ex peccato ad odium & inimicitiam; condonans, inquam, ad certum & determinatum tempus, ita ut elapso hoc tempore rursus siam inimicus ejus, non verè donavit mihi jus suum; sed sibi potius retinuit, & suspendit actionem illius ad certum tempus.

Respondeo; estò ita foret, quando rediret reatus odii independentè à propria voluntate hominis; secus tamen quando non potest redire, nisi dependentè à propria ejus voluntate, ut supponitur in casu nostro; nam peccatum subsequens; quod est conditio, sine qua non redit odium propter peccatum præteritum, pendet à libera voluntate peccantis.

Si iterò objicias: Deus non potest esse auctor peccati habitualis; unde sine libero hominis actu peccatum habituale non potest confurgere, aut resurgere: in casu autem de quo loquimur non redit actus peccati, ergo nec redit peccatum habituale.

Respondeo, de absoluta potentia possit peccatum remitti sine physica hominis mutatione (ut videre est sect. 5. concl. 8.) eo solo quod Deus ab æterno statuisset hominem pro hoc tempore habere reum odii, pro alio verò condonare reatum. Cur ergo non poterit ab æterno statuisse, ut pro hoc tempore peccatum sit condonatum, tam quoad culpam, quam quoad pœnam; pro alio autem tempore rursus imputatum: nempe si relabatur in alia peccata, vel etiam sine omni conditione, per solum respectum ad diversa tempora?

Enimvero talis voluntas Dei haberet sufficientem effectum; & sufficientem objectum: effectum quidem, quia ex ea voluntate fieret, ut pro eo tempore, quo Deus homini remitteret dignitatem pœnæ & odii, sive jus, quod habet ad odium & pœnam, non possit hominem justè punire, aut odio habere; secus post illud tempus: sicut in rebus humanis

possit orare pro peccatis suis

128. Objectio.

soluenda

129. Alia objectio.

Solutio

130. Remissio conditionata, de qua hic, habet sufficientem effectum & sufficientem objectum.

Bbb fieri

Exigere à...
destru...
mortalit...
amcum...
ur quod...
alicujus...
cata pro...
edirent...
atis suis...
e; quod...
fima illa...
um pro...
remissio...
prout de...
en; sicut...
ecatum...
ad suam...
sect. 5...
t pecca...
tione ad...
ecatum...
is osten...
ssit om...
e; ulque...
o dispa...
nter ad...
mad re...
Quo...
onatum...
ccatoti...
lutè re...
articul...
per re...
elligere...
itione;...
peccata...
quàm...
ro; sed...
turata...
mo ab...
posito...
us, tam...
mittit...
itione...
Dico

fieri potest, ut quis inimico remittat dignitatem peccati pro certo tempore, quo proinde si puniret illum, peccaret contra iustitiam aut fidelitatem; pro alio autem tempore sibi reseruet jus puniendi.

Haberet etiam objectum sufficiens; quia sicut peccatum actuale præteritum est sufficiens ratio, ut propter illud homo in perpetuum sit dignus odio, & vindictâ divinâ, ita etiam sufficiens ratio est, ut ad tempus suspensâ illâ dignitate, tempore elapso, Deo non amplius eam suspendente, prior dignitas reviviscat seu redeat. Licet namque Deus non possit esse causa efficiens illam dignitatem, cum non possit esse causa actualis peccati præteriti, ex quo remanet illa dignitas, potest tamen esse causa, sine qua non tollitur, aut suspenditur, vel suspensa permanet illa dignitas, utpote quæ non tollitur, nisi pro arbitrio personæ offensa.

Igitur possibilitas conditionatæ remissionis est ostensa; factum esse, quod potuit fieri, non constat sive ex Scriptura, sive ex Conciliis, vel Sanctis Patribus: ergo non est asserendum, sed cum Gelasio Papa piè credendum, quod *Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur* de Pœnitentia dist. c. 24. *Divina, inquam, clementia, quæ superexaltat iudicium. Scio, inquit Jonas Pro-*

pheta. c. 4. v. 2. *quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multa miserationis, & ignoscens super malitia.*

Hæc dicta sufficiant de virtute Pœnitentiæ, quam univerlis peccatoribus inspirare digne-
tur, qui dixit per Prophetam suum Ezech. 18. v. ultimo, *Nolo mortem morientis revertimini & vivite.* Et c. 33. v. 11. *Vivo ego nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat.* Impossibile autem est, ut convertatur impius à via sua, & vivat, nisi, tangente Deo cor ejus per Spiritus sancti illuminationem, egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est.

Et quidem in veteri Lege, uti quoque in Lege naturæ, virtus Pœnitentiæ se solâ sufficiens erat ad vitam: nunc autem eo præcepto Christi requiritur confortium Sacramenti Pœnitentiæ in omnibus post Baptismum lapsis. *Tanta autem circa illud (auditis Tridentinum sess. 14. in Proœmio) nostra hæc ætas diversorum errorum est multitudo, ut non parum publicæ utilitatis retulerit, de eo exactiorem & pleniorẽ definitionem tradidisse, in qua demonstratis & convulsis, Spiritus sancti præsiidio, universis erroribus, Catholica veritas perspicua & illustris fieret.* Non ergo immeritò novam de hoc Sacramento institutam disputationem.

131.
Non constat Deum aliquando condiditio-
nate remittente peccata.

